

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 64, angående vissa understöd och pensioner, att utgå av postmedel m. m.;
- nr 69, angående anslag för utvidgning av länsstyrelsens i Västerbottens län ämbetslokaler;
- nr 70, angående överlåtelse till lantförsvaret av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden;
- nr 72, angående avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m.;
- nr 77, med förslag till lag om ändrad lydelse av 193, 194, 195 och 212 §§ ut-sökningslagen m. m.; samt
- nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vatten-lagen.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 73, angående anordnande av fortsättningsskola med endast en årskurs;
- nr 74, angående försäljning av visst område, tillhörande klockarbostället i Kopparbergs församling;
- nr 75, angående försäljning av ett inom Vetlanda stad beläget, klockaren och organisten i Vetlanda församling på lön anslaget jordområde; samt
- nr 76, angående tilläggspension åt lärarinnan Laura Ida Charlotta Liedholm.

Justerades protokollen för den 24, 25 och 27 nästlidne februari.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 79, angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldigheten beträffande till kontrolltjänstemän oriktigt utbetalta dyrtidstillägg.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att grosshandlare *Herman Lamm* på grund av infration i en tå tills vidare är urståndsatt delta i riksdagsarbetet intygas.

Stockholm den 4 mars 1925.

Carl Heijl.

Leg. läkare.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till första kammarens talman.

Med stöd av bifogade läkarintyg får jag anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare.

Djursholm den 2 mars 1925.

Vördsamt
G. H. von Koch.

Herr kanslirådet G. H. von Koch är på grund av sjukdom oförmögen sköta sin tjänst och är sängliggande.

Djursholm den 1 mars 1925.

Lychou.
Leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 181, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 och 51 m. m.

Anmälde och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1926 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till bevillning av inkomst m. m.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; samt

nr 56, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för lösa glas till termosflaskor.

Anmälde och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för kapitalökning å statens under kommunikationsdepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 52, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till fonden för räntefria studielån; samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 57, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av dels en internationell konvention av den 4 maj 1910 angående bekämpandet av den vita slavhandeln och dels en internationell konvention av den 30 september 1921 för undertryckande av handeln med kvinnor och barn.

Anställdes val av tolv ledamöter i riksdagens särskilda utskott. Därvid avlämnades 102 godkända valsedlar, alla med partibeteckningen »den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Bårg,
 » Trygger,
 » Ekman, C. G.,
 » Nilsson, Johan, i Malmö,
 » Vennersten,
 » Reuterskiöld,
 » Hellberg,
 » Örne,
 » Nilsson, Johan, i Kristianstad,
 » Rosén,
 » Åström,
 » Widell.

Dessa personer hade alltså utsetts till ledamöter i utskottet.

Företogs val av femton suppleanter i riksdagens särskilda utskott. Därvid avlämnades 76 godkända valsedlar, alla med partibeteckning »den gemensamma listan» och upptagande namnen på följande personer i denna ordning:

herr Åkerberg,
 » Clason,
 » Bergström, David,
 » Wahlmark,
 greve Wachtmeister,
 herr Johansson, Johan, i Friggeråker,
 » Pålsson,
 » Pauli,
 » Johansson, J. B.,
 » Andersson, E. B.,
 » Strömberg,
 » Hammarskjöld, C. G. V.,
 » Ström,
 » Schedin,
 » Pers.

Dessa personer hade alltså utsetts till suppleanter i utskottet.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 51, med förslag till värnpliktslag.

*Kungl.
 propositioner
 ang. försvars-
 väsendets ord-
 nande m. m.*

Herr **Trygger**: Herr greve och talman, mina herrar! Vi stå nu åter inför ett förslag till lösning av vår försvarsfråga. Uppenbarligen icke en lösning för en längre framtid, men en lösning, som väl måste beräknas avsedd att

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

till sina grundvalar gälla åtminstone något antal år utöver den tioårsperiod, som fordras för dess fulla genomförande. Detta av Kungl. Maj:ts regering framlagda förslag utgår ifrån att rikets säkerhet, så långt våra personliga och materiella krafter rimligtvis kunna tagas i anspråk, skulle under en avsevärd tid framåt vara tryggad, trots det att en väsentlig nedskrivning vidtogs i vår försvarskraft.

Den första fråga, som man vid behandlingen av detta problem har att ställa för sig, är den, huruvida den nuvarande tidpunkten överhuvud taget är lämplig för att skrida till en mera genomgripande omorganisation av vårt försvarsväsen. Mången är säkerligen benägen att härfå ge det svaret, att alla visat sig ense om att det nuvarande provisoriet av många skäl är synnerligen otillfredsställande samt att regering och riksdag så sent som förra året tydligen utgingo ifrån den ståndpunkten, att provisoriets avlösning med en mera ändamålsenlig anordning vore en redan nu bjudande nödvändighet. Detta är visserligen ett faktum, som icke kan förnekas, men även under antagande av att de skäl, som vid förra riksdagen kunde göras gällande för att omedelbart skrida till ett avgörande i försvarsfrågan, då varit bindande, följer icke därav, att situationen nu är densamma. Allt beror tydligen därpå, huruvida sedan förra riksdagen några omständigheter inträffat, som tala i motsatt riktning, och vilken styrka dessa omständigheter kunna äga i jämförelse med de skäl, som tidigare förelågo eller ytterligare tillkommit för försvarsfrågans oförövade avgörande.

Den inträffade händelse, som mer än något annat är ägnad att nödvändiggöra upptagandet till allvarlig prövning av frågan om uppskov eller ej, är det beslut, som Nationernas förbunds femte församling fattade angående det s. k. Genèveprotokollet. Jag behöver icke vid detta tillfälle närmare ingå på de förslag, som innehållas uti ifrågavarande protokoll, ty därom torde kammarernas ledamöter redan hava tillräcklig kännedom. Huvudtanken i protokollet är, att världsfreden skulle säkerställas genom en kombination av avgörande i fredlig väg av staternas tvister, ömsesidig hjälplikt och minskning i staternas rustningar. I ett sedermera publicerat föredrag angående Genèveprotokollet har jag underkastat detsamma en närmare granskning huvudsakligen med hänsyn till dess förmåga att fylla den uppgift, det var avsett att förverkliga. Nu vill jag begränsa mig till att fästa uppmärksamheten på tvenne olika synpunkter, från vilka man kan utgå vid bedömandet av protokollets betydelse för vår egen försvarsfråga.

Den ena synpunkten är den, att protokollet praktiskt sett är att anse företädesvis som ett surrogat för den skyddstraktat mellan England och Amerika å ena sidan och Frankrike å den andra, som man i samband med Versaillesfreden velat upprätta för att förhindra ett nytt krig mellan Europas förnämsta kontinentalmakter. Den andra synpunkten åter är, att Genèveprotokollet, såsom det själv angiver, skulle ha den allmänna uppgiften att i största möjliga grad säkerställa freden för alla de stater, som biträdde den i protokollet innehållna överenskommelsen. Uppenbart är, att allteftersom den ena eller andra synpunkten i verkligheten, icke blott på papperet, blir den härskande, vår ställning till nämnda överenskommelse måste bli väsentligen en annan samt konsekvenserna olika med avseende på vår försvarsfråga. I förra fallet bleve vårt intresse av detta Genèveprotokoll i det hela endast mera sekundärt, medan det däremot i det senare bleve, i likhet med samtliga i överenskommelsen deltagandes, primärt. För båda fallen gemensamt vore emellertid, att den nuvarande möjligheten att upprätthålla vår neutralitet i händelse av en krigisk konflikt äventyrades. Vid sådant förhållande är det klart, att våra strävanden måste under den förra förutsättningen gå ut på att den överenskommelse, vi kunde vilja biträda, innebure såväl den största

möjliga begränsning i fråga om vår hjälpskyldighet mot andra som full viss-
het angående omfattningen av den hjälp, vi själva, därest vi angrepes, hade
att påräkna. Såvida åter den i Genèveprotokollet avsedda överenskommelsen
icke, såsom under nyssnämnda förutsättning vore fallet, skulle bliva blott
skenet av en allmän fredsgaranti, utan verkligen utgöra ett tjänligt medel att
bevara framtiden mot krigiska förvecklingar överhuvud taget, komme tyngd-
punkten vid dess bedömande att ligga på universaliteten i anslutningen till
densamma åtminstone inom Europa, på skiljedomens tillämplighet i fråga om
alla tvistefrågor, på det fredliga, förtroendefulla sinnelaget hos deltagarna
att efter hela sin förmåga arbeta för freden och bekämpa ett möjliggen utbry-
tande krig. Rättigheten att vid angrepp få hjälp med därav följande skyldig-
het att hjälpa övriga i överenskommelsen deltagande borde under denna för-
utsättning icke utmätas njuggt för de särskilda staterna utan så, att det av-
sedda ändamålet, freden, fullt tillgodosåges, och den möjliga minskning i rust-
ningar, som man eftersträvar, måste i så fall bli till sin storlek för varje del-
tagare beroende av en rättvis och billig fördelning mellan deltagarna av den
börd, som av alla i gemensamt intresse måste bäras.

Den i Genève avsedda överenskommelsen må emellertid få sitt slutliga inne-
håll fastställt vare sig efter denna senare synpunkt eller i enlighet med den
förra av mig angivna, så finnes det icke något rum inom en dylik överenskom-
melse för stater, vilka, i likhet med den värnpliktig, som söker frihet från tjän-
sten genom att göra sig krigsoduglig, ensidigt förminska sin försvarskraft, utan
att taga hänsyn till omfattningen av de skyldigheter, som kunna åligga dem
enligt det internationella avtal, som de förklara sig beredda att biträda.

Härom må emellertid meningen vara vilken som helst, visst är, att innan
Genèveprotokollet vare sig förkastats eller med större eller mindre ändringar
godkänts, det måste anses meningslöst att skrida till ett fixerande av den för-
svarsbörd, som vi böra underkasta oss, eller till en mera genomgripande för-
ändring i vår militära organisation. Logiskt tänkande är ju något, som väl
får anses böra föregå även en stats handlingar, och detta bjuder, att ändamål
och medel skola ställas i förhållande till varandra, när man skrider till lösnin-
gen av ett praktiskt problem. Utgångspunkten blir således den frågan, vad
vill jag genom mina åtgärder vinna eller, där moraliska och juridiska plikter
äro bestämmande, vad måste jag söka åstadkomma? Först när den frågan
efter utredning är besvarad, kommer man till undersökningen av de för ändamål-
lets vinnande lämpligaste medlen och sin förmåga att ställa dessa till för-
fogande. Denna väg anbefaller sig i lika hög grad, när ett folk går till sin
försvarsfrågas lösning, som i andra praktiska fall. Försvaret är intet själv-
ändamål, som i sitt eget väsen äger normen för sin styrka eller beskaffenhet.

Följaktligen, då man ställes inför det på dagordningen stående problemet att
sluta eller förkasta en internationell överenskommelse, som bland annat inne-
bär för kontrahenterna rättigheter och förpliktelser av militär art, måste man,
till dess man med avseende på detta problem intagit en bestämd ståndpunkt,
anse sig ur stånd att objektivt angiva storleken och arten av sina försvarsmed-
del. Det är just detta, som nu är händelsen med svenska folket. Man kommer
ej ifrån en objektiv prövning genom att, på sätt statsministern gjort, förklara
att »med någon större grad av exakthet kan det ej avgöras vilket mått av för-
svarsberedskap, som svarar mot ett visst utrikespolitiskt läge».

Men om sålunda försvarsfrågans uppskjutande borde föranledas av den situa-
tion, som för närvarande föreligger, så är å andra sidan lika obestriddigt, att,
om man trots allt dock skulle redan nu skrida till en omorganisation av vårt
försvarsväsen, så finnes det intet berättigande i att förminska vår försvarskraft
utöver vad av ekonomiska och finansiella skäl ovillkorligen påkräves. I den
delen kunde det vara tillräckligt att åberopa vad vid framläggandet av förra

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

årets försvarsproposition anfördes, ty de skäl, som då gjordes gällande, hava alltjämt kvar sin beviskraft. Världsläget utmärkes fortfarande av ovisshet, osäkerhet och farlighet. Den jäsningprocess, i vilken statssystemet befunnit sig, fortgår oavbrutet, och man är ur stånd att skönja tidpunkten för en stabilisering på det utrikespolitiska området.

Söka vi närmare göra oss reda för, huru det utrikespolitiska läget i närvarande stund verkligen är, så synes det åtminstone mig, som om detsamma i vissa avseenden vore något förbättrat sedan i fjol, medan det i andra avseenden vore väsentligen försämrat. Faran i det hela måste anses större än för ett år sedan, ehuru densamma synes i någon mån vara av en annan art. Spänningen mellan vissa stater är visserligen för ögonblicket något förminskad, men å andra sidan har oron inom desamma i hög grad tilltagit. I förra avseendet vill jag fästa uppmärksamheten på Ruhräventyrets delvisa avveckling, den s. k. Dawesplanens antagande och påbörjade genomförande, den inom allt större kretsar inom Europa vunna övertygelsen att ett fortsättande med knytnävspolitiken mellan segrare och besegrade måste leda till bådas undergång och därmed till den europeiska civilisationens förfall. Man har redan kommit åtminstone så långt, att man i vissa fall avstått ifrån att uteslutande diktera och i stället kunnat förmå sig till att förhandla, ehuru visserligen tecken tyda på att denna nya ståndpunkt långt ifrån är stabiliserad. Vad som emellertid framför allt fordras men som alltjämt återstår är, att sinnelaget förändras till mera förtroende, mera hänsynsfullhet, samt att man i varje fråga tager tjuren vid hornen i stället för att kasta över hans huvud en mer eller mindre brokig slöja.

Men om sålunda trots allt en viss ljusning inträtt åtminstone i vissa staters behandling av varandra, hava å andra sidan nya anledningar till förvecklingar uppstått. Dessa hava sin rot bland annat i de särskilda staternas ekonomiska och finansiella förhållanden. Europa har blivit fattigare genom världskriget. Detta gäller mer eller mindre om alla dess folk. Denna fattigdom består icke blott däri, att stora kapital blivit ödelagda eller uppätta; den visar sig ock däri, att produktionskraften minskats, att avsättningsmöjligheterna kringskurits samt att konkurrensen på världsmarknaden i följd härav ökats. Ställningen försvåras ytterligare genom den särskilt på grund av staternas skuldsättning till bristningsgränsen ökade skattebördan, men framför allt genom den i förening med minskningen i arbetslust fortskridande stegringen i medborgarnas oro att kunna bevara en tillräckligt hög levnadsstandard. Då till sist härtill kommer, att folken i ökad grad blivit varandras fordringsägare eller gäldenärer, måste följden bliva den, att det inre missnöjet lätt kan taga sig uttryck i en trots allvarliga bemödanden från regeringarnas sida ökad ovilja och missstroende mellan folken. Den, som vid sitt bedömande av händelsernas förlopp söker att utan förutfattad mening tränga fram till de verkliga förhållandena, kan således icke undgå att finna, att den politiska situationen är långt ifrån ägnad att inge några goda förhoppningar med avseende på framtiden. Detta så mycket mindre som det allmänna missnöjet inom de särskilda staterna underblåses genom en ständigt fortgående propaganda från den bolsjevikiska oroscentralen, vilken, trots sin visade oförmåga att komma till rätta med den av densamma själv skapade nöden och eländet, söker ingiva de godtrogna massorna i andra länder den föreställningen, att omstörtningen av det nuvarande samhällsskicket skulle utgöra ingångsporten till en ny tid av lycka och välstånd för den lidande mänskligheten.

Det från fredens synpunkt mest betänkliga i denna revolutionära verksamhet är, att den överallt söker begagna sig jämväl av nationella motsättningar inom världena och staterna. De nationella självständighetssträvandena hava genom den under världskriget proklamerade nationalitetsprincipen fått ett er-

kännande, som det uppenbarligen är synnerligen svårt att numera återföra till sin avsedda innebörd.

Kan det under en dylik situation vara riktigt för ett folk att minska sin försvarsberedskap utöver vad som ovillkorligen betingas av dess ekonomiska och finansiella förhållanden? I flera länder ger man på denna fråga ett nekande svar, att döma av deras på vissa militära områden allttjämt ökade rustningar. Andra åter svara på frågan ett lika obetingat ja. Skälen härtill äro olika; men att fattigdomen och nöden skulle vara en fredsfaktor är en mening, om vilken vår nuvarande regering torde stå ensam. För åtskilliga är grunden till ett jakande svar den, att man enligt deras mening bör ge ett otvetydigt bevis på sin tro på fredsidens makt över den ödesdigra krigsandan; andra åter låta sig bestämmas av övertygelsen att för ett litet land det är lönlöst att med de militära förstörelsemedlens nuvarande utveckling söka med vapen försvara sitt oberoende; flera slutligen finna, med erkännande av att det ekonomiska och finansiella betrycket är en väsentlig orsak till det fiendliga sinnelaget mellan och inom staterna, att enda vägen till räddning är att höja välståndet genom att till fredlig produktion använda de medel, som nu i så hög grad offras för militära ändamål. Det ligger onekligen vid första påseendet något bestickande i samtliga dessa uppfattningar. Fredsidens slutliga seger måste utan tvivel såsom ett moraliskt imperativ behärska kulturmänniskan, men samtidigt måste erkännas, att tidpunkten för denna seger kan hon uppspåra endast med stöd av erfarenheten och en undersökning av faktiskt föreliggande förhållanden, men däremot ej med en aldrig så brinnande tro. Annars löper hon risken att, när tidpunkten i fråga är inne, hennes eget fädernesland upphört att existera. Vad åter angår antagandet om det för ett litet folk lönlösa i att efter måttet av sina krafter göra sig försvarsberett, förbises vid detsamma, att ett lands trygghet befordras jämväl av andra kraftkällor än det militära försvaret. Bland dessa äro de förnämsta den egna känslan av att ha gjort sin plikt och andra folks aktning för att man visat ett om den egna kulturmissionen vaksamt nationellt sinnelag. Det folk, som låter sin tillvaro såsom oberoende stat uteslutande vila på övriga folks välvilja eller försvarshjälp, har i själva verket inför all världen förklarar, att det känner sig sakna fast tro på sin nationella tillvaro. Beträffande till sist försvarstyggernas större eller mindre överflyttande till området för kulturella uppgifter, så är detta visserligen något, mot vars realiserande vi ha att målmedvetet sträva, men för den, som sätter sitt lands självständighet för evigt högre än dess välmåga för ögonblicket, måste det vara en oavvislig plikt att företaga en dylik överflyttning endast i den mån den kan vidtagas utan allvarlig fara för rikets säkerhet. Man kommer således icke ifrån att, innan man bestämmer sig för en minskning i sin försvarsberedskap, noga undersöka den världssituation, som föreligger. Så länge denna är oviss och full av faror, måste man på annan väg söka återvinna det välstånd, som genom världskriget blivit så allvarligt rubbat. Under tiden, medan de flesta andra folk feberaktigt vrida sig på sina läger, har man att annorlunda än i ensidig nedrustning söka möjligheten att tillfredsställa sina medborgares krav på en skälig levnadsstandard. Särskilt vårt folk är sannerligen så lyckligt i jämförelse med de flesta andra nationer, att knappast någon av dem skulle kunna såsom annat än ett dekadanssympptom uppfatta, att vi under nuvarande förhållanden avsevärt minskade styrkan i vår försvarsorganisation.

Om jag nu sökte att i korta drag angiva den väg, som såväl vårt land som världen i gemen borde slå in på för att befordra freden och därigenom skapa plattform för en rustningsminskning, skulle jag vilja göra gällande följande. Vad närmast angår vårt eget land, fordras i främsta rummet, att vi söka förstå varandra och allttjämt hålla fast vid att i en tid som den närvarande Sverige

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

måste stå som en man i sitt förhållande till utlandet. Det gäller, att den ena folkklassen icke låter spela ut sig mot den andra, det gäller särskilt för ett litet folk som vårt att icke låta sig sönderklyvas av världsfamnande klassgränser, det gäller överhuvud taget att göra vår insats i mänsklighetens arbete för freden utan att själva internationaliseras, det gäller att icke falla offer för smickret från dem, som ha förmåga att inkapsla sina intressebetonade strävanden i människovänliga uttalanden och idealiserade nyskapelser, det gäller till sist att icke glömma, att livskraftiga nationer utmäta sin verkliga vänskap efter graden av de reella fördelar de tro sig kunna vinna genom samverkan med andra. Detta senare förhållande är grunden till bräckligheten hos staternas allianser och ententer och till nödvändigheten att taga sig tillvara för att bygga sin framtid på snart övergående känslostämningar.

I vår inre politik kräves ett liknande sinne för realiteter. Samhällslugn och socialt framåtskridande skapas ej genom väckandet av förhoppningar och uttalandet av löften, som, när de ej kunna realiseras, måste ersättas av än mera omfattande utfästelser o. s. v. för att slutligen icke åstadkomma annat resultat än ett allmänt missnöje. Överhuvud taget torde man kunna säga, att denna de lösa förhoppningarnas och ovederhäftiga löftenas politik har sin grund i att staten alltmera undandragit sig begränsningens lag och utsträckt sin verksamhet till områden, som bort tillkomma de enskilda. Lagstiftning och reglementering ha förvandlats från ett skydd för frihet och företagsamhet till hämmande band på den enskildes verksamhet. De enskilda upphöra under dylika förhållanden undan för undan att i egen klokhet, arbetsamhet och sparsamhet söka medlet för höjandet av sitt välstånd. Man väntar sig allt från staten och kastar ansvaret på den bestående samhällsordningen, då de vunna resultaten ej motsvara förväntningarna. I en sådan situation blir det för många en lönande uppgift att i samhällets namn lova så mycket som möjligt för att få strö ikring sig rikliga anslag, för vilka en genom hård beskattning åstadkommen statsbudget håller tillhanda de erforderliga medlen. Häri måste bli en ändring; större frihet måste medgivas de enskilda, samtidigt som deras ansvarskänsla stärkes. Och då var och en i ökad grad blir sin egen lyckas smed, kommer avundsjukan att ersättas av rättvis uppskattning av den, som bidrager till befordrandet av det allmänna välståndet. Detta kommer att ge mera i kassan än slopandet av aturig så många regementen.

Såvitt jag förstår, är det på detta sätt, som freden inom landet skall stärkas. I samma mån detta sant folkliga och frihetsälskande sinne gör sig gällande, kommer folket att få en riktigare syn på andra folks förhållanden och på de åtgärder, som det är önskvärt att vidtaga med avseende på den utrikespolitiska situationen. Man kommer att allt tydligare inse, att även folken måste bygga sina mellanhavanden på frihet och förtroende, på frivillig samverkan och på ömsesidig fördel. Varje folk får ansvara för sitt fögderi inom egna landamärena och erfarenheten kommer att visa, att det rätta sättet att möta ett annat folks försteg på den andliga eller materiella odlingens område är att i fri och lojal tävlan söka komma lika långt eller att eftersträva kompensation för underlägsenhet i ett avseende genom större framsteg i ett annat.

Såvitt man nu kan bedöma, återstår ännu en lång väg att vandra, innan en sådan anda gör sig gällande hos Europas folk. Man behöver blott läsa Genèveprotokollet för att finna, att bevarandet av den genom världsfrederna gjorda ombildningen av Europas karta utgör A och O i den europeiska storpolitiken. Denna ombildning, om vilken statsministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet förklarar, att den icke nått en verklig stadga, innebär i åskilliga avseenden den största fara för freden, detta icke minst på grund av det hinder den utgör för ett ekonomiskt tillfrisknande hos de europeiska staterna. Förrän en stabilisering av kartan skett, böra särskilt de mindre staterna taga sig till vara

för en rustningsminskning, som icke ovillkorligen erfordras av ekonomiska och finansiella skäl. Atminstone min övertygelse är, att liksom det världskrig vi genomlidit sönderslagit stora stater, somliga territoriellt, andra i fråga om inre styrka och prestige, så skulle, därest ett nytt krig, vilket Gud förbjude, utbröte, en fredsuppgörelse komma att ske på bekostnad av de smärre stater, som blott vallat sin boskap på de rika klöverfälten, medan deras mera spartanska grannar under tiden stärkt sina muskler och vässat sina svärd.

Det är lika behagligt, mina herrar, för en själv som angenämt för ens omgivning att i en svår situation vara optimist, men i en tid som den närvarande måste man iakttaga försiktighet. Annars blir missräkningen stor och, vad värre är, skadan kanske oersättlig. Vi erinra oss, hurusom man från upplyst håll för några månader sedan karakteriserade Genèveprotokollet såsom en världsfredens magna charta; i den dag som i dag är torde alla vara ense om, att detta protokoll, om det överhuvud taget befinnes dugligt att befordra världsfreden, måste anses som ett svagt medel i arbetet för denna freds be-
fästade.

Med den åsikt jag således efter allvarligt övervägande kommit till, att världssituationen i stort sett icke förbättrats utan snarare försämrats under det år, som gått, sedan förra årets proposition angående vårt försvar framlades, är det tydligt, att jag icke äger anledning frånträda den uppfattning, som jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet då gjorde gällande, nämligen att »en försvarskraft, sådan som 1914 års organisation, jämkad och moderniserad efter krigets erfarenheter, skulle skänka, vore för visso väl motiverad av det politiska läget». Nu liksom då hyser jag och den meningen, att detta farliga läges längre eller kortare fortvaro icke för dagen kan med någon säkerhet bestämmas. Likaledes anser jag att, vid den sannolika händelsen, att en förändring i utrikespolitiskt avseende till det bättre skulle låta vänta på sig, en sådan organisation som 1914 års komme under nuvarande ekonomiska och finansiella förhållanden i vårt land att medföra bördor, som skulle äventyra vårt folks förmåga att hålla ut med denna försvarsberedskap. Jag kan följaktligen icke tillråda, att vi, därest en genomgripande omorganisation nu skulle företagas, borde söka nå det från uteslutande militär synpunkt bästa och därmed äventyra det goda. Principiellt har även regeringen intagit denna ståndpunkt i den kungl. propositionen. Men sedan skilja sig våra vägar, då vi skrida till tillämpningen av denna princip. För regeringen ligger vårt lands ekonomiska och finansiella bärkraft i fråga om försvaret på ett betydligt lägre plan än för mig. Detta är så mycket mera egendomligt, som regeringen eljest i fråga om skatter och anslag intager en ståndpunkt, som i jämförelse med min kan karakteriseras såsom synnerligen rundhänt. Utan att på något sätt vilja ifrågasätta annat än att regeringen själv saknar blick för denna motsägelse, skulle jag dock vara benägen att antaga, att regeringen mera omedvetet låtit sig vid sitt förslags avfattande bestämmas av en annan princip än bärkraftsprincipen, nämligen det minsta motståndets lag eller, rättare sagt, den förligaste vindens princip. En antydning härom ges kanske i statsministerns yttrande, där han säger, att »en bred och fast folkmening bör ligga såsom underlag för den nya försvarsordningen, som är avsedd att träda i stället för den nuvarande militärorganisationen». Att detta vore önskvärt är jag den siste att förneka, men då frågan gäller skyddet för nationens liv, är det icke dagens folkmening, som har sista ordet, utan det blir historiens folkdom, som kommer att slutligen avgöra frågan om ansvaret för vad som beslutas.

Min tro är emellertid, att riksdagens behandling av den kungl. propositionen skall ådagalägga, att regeringen underskattat svenska folkets vilja att sätta ett gott och starkt lås för dörren till rikets hus. I den punkten är jag optimist, ty jag kan icke uthärda att se mörkt på Sveriges framtid och Sveriges storhet.

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Herr greve och talman, mina herrar! När jag förra året hade den äran att i den riksdagens försvarsutskott lära känna den dåvarande oppositionsmannen, den nuvarande chefen för försvarsdepartementet, så lärde jag mig uppskatta hos honom en ärlig vilja och en orädd självständighet. Med de utgångspunkter han hade för sitt arbete måste jag därför befara, att det förslag, som i år skulle med hans kontrasignation läggas fram för riksdagen, skulle komma att innebära avsevärda faror. Det är då så mycket märkligare, när man nu läser regeringspropositionen, att finna, såvitt jag kunnat se, visserligen den ärliga viljan, men icke så mycket utav den orädda självständigheten.

För oss lekmän i Sveriges riksdag finns det två vägar att gå, när man skall ta ståndpunkt till och bedöma de militära organisationsfrågorna. Den ena vägen betecknas av förståndets underkastelse under trons lydnad för den militära sakkunskapen, och den andra vägen betecknas av det självständiga omdömet i alla sådana frågor, som icke blott äro tekniska, utan väsentligen av politisk natur. I förra årets försvarsutskott förde den nuvarande chefen för försvarsdepartementet med mycken skärpa talan för det sunda förståndet och dess självständighet. Jag vill visst inte påstå, att departementschefen i år böjt sig för den militära sakkunskapen, och det har ju tvärtom klagats över, att han inte alls har gjort det. Detta är också sant, om man ser på vad han säger gentemot generalstabschefen och marinstabschefen, men följer man utvecklingen av hans anförande till statsrådsprotokollet sida efter sida, så tror jag, att man skall förvånas över hur mycket intryck han i själva verket tagit av varjehanda både militär och civil sakkunskap i detaljstycken och understundom även av personalrepresentanternas åsikt, och detta ofta tvärtemot vad man skulle kunnat vänta. Självständigheten med hänsyn till de, så att säga politiska synpunkterna i vår försvarsfråga finner jag där icke. Hans förslag bäres icke upp av den starka personlighetens övertygelse om förslagets inre bärkraft och riktighet, och det bäres icke heller upp av någon samlad militär sakkunskap. Under sådana förhållanden synes det mig icke synnerligen ägnat att läggas till grund för vår försvarsfrågas lösning.

Om jag nu frågar mig, hur detta kan vara möjligt, föres min tanke tillbaka till det regeringsförslag, som förra året framlades för Sveriges riksdag. Trots de kvantitativa olikheterna mellan det förslaget och det nu framlagda förefinnas mellan dem beröringspunkter och likheter, som kanske kunna förklara just denna brist på självständighet. Båda förslagen äro så att säga kompromissförslag, men det förra årets förslag var ett kompromissförslag med utgångspunkter högre upp och med en strävan att komma nedåt och nedåt, utan att komma så långt, som behövdes för att kompromissen skulle förverkligas, under det att detta förslag har sina utgångspunkter långt ned, men försöker att sträcka sig uppåt och uppåt, utan att ändå komma till den gräns, där kompromissen borde kunna lyckas. Det förefaller mig, som om i själva verket det nu föreliggande förslaget med hänsyn till sina upphovsmäns utgångspunkter vid förra årets riksdag är sämre icke allenast än det frisinnade förslag, som så att säga formellt tjänat som dess ideal eller såsom mönster för den form, vari det borde klädas, utan också sämre än deras eget förslag vid förra riksdagen.

Det är helt naturligt, att när man söker få en vidgad organisationsram, som det kungl. förslaget gör i år, måste detta — när man inte vill taga till en större kostnadsram — medföra en förtunning av det ökade antalet enheter, och därom är ju inte så mycket att säga. Det är då också naturligt, att denna förtunning kommer att medföra ett sämre resultat än i det förslag, som igenkännes som detta förslags förebild i fråga om organisationsramen. Men om man ser närmare på förslaget, så finner man att det beträffande en hel del mycket viktiga punkter gått under även sina egna slutpunkter från förra året. Jag skall här icke upptaga tiden med någon lång eller ingående granskning, men det har synts mig

berättigat att, innan den kungl. propositionen remitteras till utskottet, framhålla några sådana allmänna kritiska synpunkter.

Jag vill då först och främst betona, att här har ägt rum en *skärpt kategoriklyvning* och en minskning i slagkraft. I det gamla förslaget räknade försvarsutskottet, det vill säga dess socialdemokratiska majoritet, med att 20,700 i runt tal skulle uttagas till linjetjänst och 8,100 till ersättningsreserv. Detta var ett större antal till ersättningsreserven än i de folkfrisinnades förslag, men det var i allt fall en relation, som mera närmade sig detta än vad i det föreliggande förslaget är fallet. I det föreliggande förslaget räknas med att man till linjetjänst skall uttaga 20,800 — några detaljsiffror tar jag icke upp, men det är i runt tal 20,800 — och till ersättningsreserv 10,500, d. v. s. till ersättningsreserven en vida större del av hela antalet vapenföra än förra året. Det är en kategoriklyvning, som medför, att ungefär en tredjedel av de vapenföra icke kommer till användning i rikets tjänst i vapentjänst. För oss har det stått som ett önskemål, att Sveriges värnpliktiga ungdom skulle i sin helhet kunna utbildas, om också på en kort tid, och i denna punkten föreligger ju nu ingen strid. Men när man nu skärpt denna kategoriklyvning utöver vad man gjorde förra året, innebär detta en förminskning av kraft, som jag inte tror vara befogad eller ens grundad i den organisationsramens utvidgning, som här ägt rum.

Går jag så till den huvudmassa av våra trupper, som infanteriet både kvantitativt och principiellt utgör, så kan jag väl förstå, att man vid en ökning av fördelningarnas antal och de bevarade regementsenheternas antal kommer, som jag nyss antydde, till en förtunning. Men att man därför absolut taget skall komma till ett mindre antal man för infanteriet i dess helhet än förut förefaller mig så mycket märkligare, som regeringen i nu föreliggande förslag dock räknar med högre siffror överhuvud taget än vad försvarsutskottets majoritet gjorde förra året. Förra året räknade försvarsutskottets majoritet med i runt tal 15,000 man till infanteriet, i år blir det blott mellan 12,000 och 13,000. Jag måste beteckna detta som en försämring i förhållande till förslagsställarnas egna utgångspunkter.

Men det finns en annan punkt, där det står ännu värre till och där det förefaller mig, som om den militära sakkunskapen har mycket starkt påverkat regeringen och departementschefen. I förra årets försvarsutskotts betänkande förklarade försvarsutskottets majoritet, att den höjning i fråga om *tvångsuttagningen av underbefäl och fackmän*, som Kungl. Maj:t då föreslagit — en höjning från 14 till 25 %, även om man kan tvista om, hur pass stor ökningen var i verkligheten — kunde utskottet icke gå med på, utan utskottsmajoriteten stannade då vid 15 %. I år åter medger departementschefen att, med användning av precis samma uttagningssätt, som försvarsutskottet hade anslutit sig till, skulle man förra året från saklig synpunkt egentligen kommit upp till 18 %. Men, säger departementschefen, det föreligger också, alldeles som i det förra regeringsförslaget framhölls, ett behov av ökat antal underbefäl och fackmän, och därför höjer han talet till 20 %. Ja, när man förra gången från regeringshåll begärde 25 %, vilket var den militära sakkunskapens ståndpunkt, och försvarsutskottets majoritet då förklarade under för övrigt lika förutsättningar, att det mesta den kunde gå med på var 15 %, men nu finner att man tagit skillnaden mellan 25 och 15 eller precis hälften, så måste jag säga, att här föreligger en skärpning av tvångsuttagningsprincipen, som föga stämmer med den uppfattning och de ståndpunkter, som den dåvarande oppositionsmannen gjorde gällande ur synpunkten av försvarsfrågans politiska och sociala innebörd. För den grupp, som jag har äran tillhöra, ställer sig tvångsuttagningen såsom ett ont, som man bör alldeles undvika, och i vårt förslag förra året ha vi betonat detta och sökt framhålla möjligheterna att komma ifrån denna tvångsuttagning. Nu finna vi denna regering tvärtom gå

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

till en ökad tvångsuttagning och motivera detta på ett sätt, som jag inte väntat från det hållet. Jag skulle kunna tillägga, att motiveringen är mycket skickligt skriven, därför att genom orden döljes motsättningen till det föregående årets uttalanden i försvarsutskottet, och om man inte går till en jämförelse med vad statsrådet förra året sade i utskottsbetänkandet, är man frestad att tro, att förutsättningarna ändrats. Såvitt jag kan se, äro dock förutsättningarna precis desamma nu som då, det är endast departementschefens ståndpunkt, som är en annan än oppositionsmannens. Men när man betonar behovet av ökat underbefäl på tvångsuttagningens väg, synes det mig, som om den naturligaste konsekvensen vore, att man också krävde en *nödig utbildning för detta tvångsvis uttagna underbefäl*, så att det måtte kunna uppfylla de uppgifter, för vars skull man ökade tvångsuttagningsprocenten. Då finner man däremot departementschefen stå kvar på sin gamla ståndpunkt som oppositionsman. Utbildningstiden är 200 dagar mot 140 dagar i genomsnitt för vanliga värnpliktiga, alltså två månaders längre tid. Den frisinnade förebild, som svävat för regeringen, då den gjorde en utvidgning av organisationsramen, hade ett vida högre tal för de tvångsuttagnas utbildning. Stannar man vid dessa två månader, så tillåter jag mig betvivla, att de överhuvud räcka till för att skapa ens den minimala duglighet hos det tvångsvis uttagna underbefälet, som under alla förhållanden måste finnas, och som det synes mig, att även departementschefen har erkänt som nödvändig. Det är den olika tiden, som här spelat in. Vi ha i det förslag, som vi framlade förra året, gått in för den *lika värnpliktstiden*, 140 dagar för alla. Regeringen behåller olikheten, men endast i samma mått som förut, ehuru en skärpning följdriktigt här behövs från den något förändrade synpunkt, som departementschefen här anlagt på tingen.

Detsamma gäller om studenterna. Här står regeringen på samma ståndpunkt som försvarsutskottets majoritet förra året. Vi erkänna gärna, att det kan vara behöfligt att ta studenterna för utbildning till befäl, men man bör försöka ställa förhållandena så att detta blir mindre betungande för dem. Det synes mig, som om i detta avseende ingen förbättring hade inträtt.

Departementschefen och regeringen ha också gått in på frågan om de stamanställda och manskapsrekryteringen, och där uttalar departementschefen den för mig synnerligen överraskande åsikten, efter en redogörelse för de olika synpunkter och förslag, som blivit framförda, att det *rådande systemet med avseende på manskapsrekryteringen bör väsentligen bibehållas*; jag tror det är på sidan 139, som uttalandet finnes. Det »rådande systemet i fråga om manskapsrekryteringen» trodde jag eljest, att man tämligen allmänt hade utdömt, åtminstone när man ser på frågan ur politiska och sociala synpunkter. Men departementschefen finner vilken annan väg han än går leda till svårigheter. Han vill icke skapa två olika kategorier inom samma grad, och det kan jag förstå, men vad jag inte kan förstå, det är, att han inte då på allvar tar upp frågan om, *huruvida icke ett annat system för stammanskapets ställning överhuvud bör följas*. Vi ha förra året pekat på en sådan möjlighet, och en vidare utredning av frågan ur den synpunkten vore väl av behovet påkallad. Departementschefen har ändå visserligen gjort något för underbefälsfrågans lösning. Han har visst inte löst den, utan tvärtom skärpt svårigheterna i det att behovet av stamunderbefäl av duglig kvalitet blivit större, men inte bättre tillgodosett. Han har stannat vid det rådande systemets bibehållande ifråga om manskapsrekryteringen, men söker genom anordnande av särskilda kurser, underofficersskola och annat, att öka kunskaperna hos detta manskap, i den mån detsamma vill fortsätta uppåt i graderna, ge det en förbättrad ställning och bättre förutsättningar så att säga för dess verksamhet sedermera. Men när man frågar sig, huru många som komma i åtnjutande av dessa skolor, eller på vad sätt dessa förbättrade kun-

skaper och denna förbättrade ställning skola utnyttjas av staten och riket och av vår krigsmakt, då finner jag inte något svar. Kanhända har jag förbisett det — tiden har inte varit så lång, att man kunnat i detalj tränga in i propositionen — men jag har inte kunnat finna något tillfredsställande svar. Man ställer dem i en bättre ställning, ger dem ökade kunskaper, större möjligheter att slå sig fram i det civila livet efteråt, men man gör ingenting för att bevara dessa tillgångar på kraft åt den militära organisationen och för de underbefälsuppgifter, som likväl äro synnerligen viktiga att få fyllda. Man lättar möjligheten för övergång till underofficerare och från underofficerare till officerare, låt vara på ett sätt, som förefaller mig mera som en halvmesy än som en fullständig lösning, men huvudfrågan, *bevarandet av denna underbefälsstam*, möjligheterna för densamma att skaffa sig en civil anställning och möjligheterna för den att kunna tillgodogöra sig den erhållna utbildningen både militärt och civilt, synes mig icke på något sätt ha blivit behörigen beaktade.

Jag skulle kunna öka antalet av de anmärkningar i principellt avseende, som borde framställas, men jag har endast velat rikta uppmärksamheten på några punkter. Jag tror, att när man söker förklaringen till propositionens egendomliga ståndpunkter, ligger den däri, att regeringen, som jag nyss nämnde, har tagit sig före att skapa ett kompromissförslag, som icke alls återger dess egen övertygelse, dess egen uppfattning om vad som borde vara det lämpliga, utan som, med bevarande av de egna utgångspunkterna, sökt ikläda dessa en form, som visserligen icke skall annonseras som en samförståndets form, men som i sak tenderar mot samma mål, låt vara icke ett borgerligt samförstånd, utan ett vänstersamförstånd. I varje fall, man försöker här åstadkomma ett resultat, som man i grund och botten icke finner tillfredsställande, men som man skall genomföra, fast man själv ej uppfunnit detsamma.

Jag undrar, om det ändå icke till sist vore det mest lyckosamma för vår försvarsfrågas verkliga lösning, om vi finge ett förslag, utgåendet från en ansvarig regering, vilken gjort till sin uppgift att förverkliga sina egna tankar och icke andras tankar. Jag undrar också, om det icke, då försvarsutskottet går till sitt arbete, kunde vara skäl att taga under övervägande, huruvida det kompromissförslag, som nu ligger på riksdagens bord, mera ägnar sig för frågans lyckliga lösning än det kompromissförslag, som förra året framlades för riksdagen och visade sig ej kunna fylla den uppgiften.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**: Herr greve och talman! Jag skall tillåta mig att säga några ord i anledning av vissa erinringar som den förste ärade talaren gjorde mot den proposition, som här föreligger, eller rättare sagt mot de allmänna utgångspunkterna för denna proposition.

Herr Trygger framhöll till en början, att tidpunkten för en lösning av försvarsfrågan vore synnerligen olämplig just nu, och vad som gjorde denna tidpunkt så olämplig var det faktum, att Nationernas förbunds församling i september förra året har utarbetat och framlagt förslag till internationell överenskommelse, vilket förslag avsågs vara ett allmänt garantifördrag mellan de däri upplagna staterna. Staterna skulle alltså förplikta sig att stödja varandra och lämna varandra garantier mot eventuella angrepp. Då alltså denna fråga så småningom kommer att föreligga till prövning även av de svenska statsmakterna, vore det enligt herr Tryggers mening ytterst olämpligt att fatta ståndpunkt i försvarsfrågan, innan man prövat frågan om en eventuell anslutning från svensk sida till Genèveprotokollet. Det är givet, att regeringens medlemmar liksom över huvud de politiskt intresserade här i landet haft anledning att noggrant överväga denna tanke. Redan då den föregående regeringen avgick, hade dåvarande statsministern, herr Trygger, ett uttalande till statsrådsprotokollet, däri han starkt underströk denna samma synpunkt. Herr Trygger

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
förande m. m.

(Forts.)

anförde i det sammanhanget särskilt ett skäl, vilket jag tror icke kom fram i hans tal i dag, nämligen, att det skulle kunna tänkas, att den allmänna reduktion av rustningarna, vilken skulle bli en följd av Genèveprotokollets antagande, skulle kunna bli så genomgripande, att man i svenska riksdagen skulle därefter kunna enas om en avsevärd begränsning av vårt försvarsväsende. Denna synpunkt är givetvis ytterst beaktansvärd, och ifall regeringen ändå icke ansett sig kunna av detta skäl vara med om ett uppskov, så är det därför, att huru stort värde vi än skulle sätta på ett samförstånd mellan alla partierna inom riksdagen rörande en väsentlig reduktion av våra försvarsbördor, gäller det dock här så avsevärda ekonomiska besparingar, att regeringen funnit sig icke kunna med hänsyn till vårt folks bästa uppskjuta dessa besparingar i eventuellt flera år endast för att komma till ett sådant samförstånd.

I sitt anförande i dag framhöll herr Trygger emellertid ett par andra skäl för ett uppskov med lösningen av försvarsfrågan, skäl, som likaledes sammanhånga med spörsmålet om eventuell anslutning från Sveriges sida till Genèveprotokollet. Sålunda framhölls det av honom, att detta garantifördrag skulle kräva av de stater, som anslö sig till detsamma, vissa militära förpliktelser, och att fördenskull de särskilda staterna skulle nödgas organisera sitt försvar eller sina militära anstalter med tanke på de förpliktelser, de hjälpkationer, som föreskrivas i detta protokoll. För min del måste jag anse, att den uppfattning, som herr Trygger här gjort sig till tolk för, vilar på ett missförstånd rörande protokollets innebörd. Protokollet har icke gått så långt, att det förutsätter särskilda organisatoriska åtgärder från de olika medlemmarnas sida deltagande i militära sanktioner. Det föreskriver en allmän solidaritetsplikt, men det har icke på något vis preciserat några militära förpliktelser, och från den erfarenhet, jag personligen har av överläggningarna i Genève, kan jag betyga, att man säkerligen icke på något håll skulle förutsätta, att ett land som Sverige skulle behöva företaga särskilda organisatoriska åtgärder i avseende på sina militära anstalter med tanke på de eventuella bidrag Sverige skulle lämna till militära aktioner. I detta avseende innebär protokollet näppeligen något annat än vad som innefattas i artikel 8 i akten för Nationernas förbund, där det ju ålägges samtliga medlemmar i förbundet att begränsa sina rustningar till det mått, »som är förenligt med den nationella säkerheten och med genomförandet av internationella förpliktelser förmedelst en samfärdlig aktion». I den proposition, som 1920 av den dåvarande regeringen framlades för riksdagen rörande Sveriges anslutning till Nationernas förbund, framhöll också utrikesministern angående ett liknande påstående från generalstabschefens sida, att med denna bestämmelse i artikel 8 i förbundsakten stod det »den enskilda staten fullkomligt fritt att för sin del betrakta det minimum, som den finner sig behöva för sin nationella säkerhet, såsom tillfyllest även för eventuella bidrag till en förbundsaktion».

Genèveprotokollet innehåller som bekant en särskild bestämmelse, som medger de stater, vilka så önska, att avgiva särskilda utfästelser rörande militära bidrag. De stater, som gjort sådana utfästelser, befinna sig givetvis i ett annat läge. Men jag tror icke, att det skulle ifrågasättas, att också Sverige skulle vid sin anslutning till Genèveprotokollet avge någon speciell utfästelse att ställa militära styrkor till rådets förfogande på grund av denna särskilda bestämmelse i Genèveprotokollet.

Det var också en i viss mån annan synpunkt, som anfördes av herr Trygger i detta sammanhang, då han nämligen antydde, att en stat, som skrede till sådan begränsning av sina militära anstalter, som nu föreslås från regeringens sida, skulle så att säga avstå sig själv från möjligheten att ansluta sig till protokollet, eller i varje fall från att lojalt uppfylla sina förpliktelser gentemot de andra staterna. Denna synpunkt är något annorlunda nyanserad än den

förra. Det är således icke blott fråga om själva organisationens beskaffenhet, som skulle påverkas av en anslutning, ty vi skulle över huvud taget icke kunna gå med på Genèveprotokollet eller med heder skilja oss från våra förpliktelser, om vi från början ställde oss ur stånd att prestera sådana bidrag, som tydligen enligt herr Tryggers mening skulle erfordras. I detta sammanhang gjordes av honom en liknelse, som jag visserligen icke vet, om den är direkt myntad på det föreliggande kungl. förslaget, men som jag ändå icke kan förbigå. Det var då herr Trygger liknade ett land, som avstängde sig från möjlighet att deltaga i militära sanktioner, vid en värnpliktig som stympade sig själv för att undgå värnplikten. Om nu denna liknelse skulle enligt herr Tryggers mening tillämpas på Sveriges ställning efter antagandet av det kungl. förslaget, så tillåter jag mig att uttrycka en djup förvåning över att sådana ord kunna nyttjas, och på samma gång ber jag att få understryka, att jag tror ingalunda, att det är för vårt land gagneligt, att man försöker nedsätta de offer, vilka Sverige alltså skulle göra för sitt försvar, såsom så obetydliga, att vi skulle komma i ett slags lägre rangklass mellan nationerna, om vi antog ett dylikt förslag. Det kan väl ändå icke rimligen sättas i fråga, att vi, om vi vilja ansluta oss till Genèveprotokollet, därigenom skulle binda oss att hålla ett försvar, som väsentligt överstege det försvar, vilket föreslås i propositionen, ett försvar, som drager en kostnad av åtskilligt över 100 miljoner kronor om året. Skulle Sverige, som ju dock tillför en dylik krets av förbundna nationer en relativt ringa risk, vara skyldigt att för sina försvarsanstalter offra mera än en stor del av de övriga staterna i Europa? Skulle vi exempelvis vara skyldiga för att anses lojalt uppfylla våra förpliktelser att hålla ett försvar som relativt, d. v. s. med hänsyn till vår befolkningsstorlek, kostade mera än det försvar, vilket exempelvis hålles av Finland, Norge, Danmark, Schweiz, Belgien eller Italien? Jag vill då icke en gång nämna stater utom Europa, såsom de sydamerikanska staterna. En dylik uppfattning är enligt min mening fullständigt orimlig, och den faller på sin egen orimlighet. Men icke desto mindre ber jag att än en gång få understryka den synpunkten, att det ingalunda är oskadligt att sprida denna uppfattning, icke blott i vårt land utan ock i andra länder, att det av regeringen föreslagna försvaret skulle vara så undermåligt och innebära ett så obetydligt offer, som i det åberopade yttrandet antyddes.

Herr Trygger övergick sedan till att framhålla att ifall vi ändå skulle lösa vår försvarsfråga nu, skulle vi dock icke kunna reducera våra försvarsanstalter mera än som hänsynen till våra ekonomiska förhållanden nödvändigtvis kräver, och i detta sammanhang åberopades den allmänna motivering, som framlades i 1924 års proposition om försvarsväsendets ordnande. Det framhölls i denna proposition, att vårt utrikespolitiska läge skulle helt visst kräva en härordning av det mått, som innehålles i 1914 års plan, men att en sådan härordning skulle äventyra vårt lands förmåga att hålla ut, och därför vore det nödvändigt att begränsa denna härordning. Man kan nu fråga sig inför denna argumentering, varför egentligen herr Trygger nöjt sig med att säga, att det utrikespolitiska läget kräver 1914 års härordning. Ifall man skall försöka angiva, att det utrikespolitiska läget kräver vissa militära anstalter, alldeles oberoende av hänsynen till våra ekonomiska tillgångar, vore det väl lika så gott att säga, att vårt utrikespolitiska läge kräver militära anstalter av sådant mått, att de överstiga varje tänkbar fiendes militära anstalter, ehuru våra tillgångar ej tillåta oss sådana anordningar. Om man uppställer en önskelista alldeles frigjord från våra ekonomiska tillgångar, då är det väl icke anledning att vara så blygsam, att man begränsar önskelistan till 1914 års plan. Då det hänvisas till det utrikespolitiska läget såsom motivering för den eller den härordningen, ber jag att få understryka, att regeringen givetvis för sin del ingalunda uppfattat läget i världen så, att världen är en from

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

idyll, där inga krigsrisker finnas. Hade vi haft den utgångspunkten, skulle vi ingalunda hava föreslagit en utgift av över 100 miljoner kronor om året för militära försvarsanstalter. Också vår uppfattning är den, som utvecklades av herr Trygger, nämligen att läget i världen ingalunda är fritt från oros-element. Men även om så är fallet, kunna vi givetvis icke blunda för att vårt land har ett relativt gynnsamt geografiskt läge och har stabiliserade förhållanden till främmande makter. Det är ett påstående, som jag är övertygad om, att herr Trygger icke skall jäva. Jag har hämtat satsen ur ett uttalande av den dåvarande Tryggerska regeringens utrikesminister. Och detta att vi ha ett relativt gynnsamt geografiskt läge och därmed ett relativt gynnsamt militärpolitiskt läge, det är något som vi icke behöva skämmas för, utan som vi tvärtom hava anledning att glädjas över och ha att taga hänsyn till vid bestämmande av våra försvarsanordningar. Det är ingen illojalitet att taga sådan hänsyn.

Då herr Trygger gjorde några erinringar rörande de allmänna reflexioner, som framlagts av statsministern i hans yttrande till statsrådsprotokollet, framhöll han där i detta sammanhang bland annat, att den nuvarande regeringen torde vara ensam om den uppfattningen att den ekonomiska utarmningen i världen utgjorde en fredsfaktor. För min del tror jag icke att den nuvarande regeringen är ensam om denna uppfattning. Jag skulle kunna åberopa ett ordstäv till förmån för vår uppfattning, ett ordstäv, som jag tror erkännes innehålla en mycket allmängiltig sanning, nämligen att för ett krig behöves tre ting: pengar, pengar, pengar!

Men det är över huvud knappt möjligt att genom argumentation övertyga varandra i denna fråga om förhållandet mellan det utrikespolitiska läget och behovet av försvarsanordningar. Orsaken till, att varje argumentation här studsar tillbaka på motståndarnas motargument är givetvis den, att det gäller så subjektiva faktorer, att något fullt objektivt omdöme om den ena eller den andra ståndpunktens riktighet icke kan givas. Först och främst gäller om det utrikespolitiska läget, att varje försök att bedöma graden av den krigsfara, som finnes i världen, försvåras därav, att de förhållanden, det gäller att bedöma, undandraga sig varje objektiv mätning. Nästan på samma sätt förhåller det sig i fråga om bedömandet av våra ekonomiska tillgångar, ty det gäller då att avväga de olika ekonomiska behoven mot varandra, och den, som verkställer den avvägningen, lägger till grund en uppskattning av de olika behoven, som icke kan utan vidare övertyga en annan, vilken har andra utgångspunkter. Huru som helst tror jag emellertid att vi kunna vara ense om, att vi alla utan hänsyn till parti äro besjälade av önskan att gagna vårt land och folk, och att vi hava lika stark känsla av landets oberoende och frihet, vare sig vi hava den ena eller den andra uppfattningen om det mått av försvarsanstalter, som i detta ögonblick behöves. Och vi, som stå bakom detta förslag, vi hävda bestämt, att vi här handla så som vi anse hänsynen till vårt lands bästa kräva.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr greve och talman, mina herrar! Föreliggande förslag har varit utsänt för yttrande till de militära myndigheterna, vilka därigenom hava beretts tillfälle att uttala sig om detsamma. Deras yttranden äro ock bilagda propositionen. Men den tid, som stod nämnda myndigheter till förfogande, var jämförelsevis knapp, och förslagets samtliga delar voro icke utsända till de särskilda myndigheterna. Detta har givetvis — såsom också påpekats i yttrandena — haft till följd, att dessa icke kunnat bliva alldeles uttömmande. Det må därför tillätas mig att i detta sammanhang framhålla några synpunkter, vilka möjligen kunna bidra till en mera allsidig belysning av här föreliggande i sig så viktiga spörsmål.

I propositionen refereras vid olika punkter såväl till förra årets försvarsutskott som till försvarsrevisionen. I försvarsutskottets betänkande anföres vidare dels vissa motioner, som voro avgivna i riksdagen och dels vissa reservationer, som voro avgivna inför försvarsrevisionen. Skall man komma till klarhet i detta fall, kan man sålunda icke uteslutande fästa sig vid innehållet i propositionen, utan man måste även taga viss hänsyn till handlingarna i ärendet såväl i försvarsrevisionen som i förra årets försvarsutskott.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

I årets försvarsproposition angives, att utgångspunkten för förslaget är, att en väsentlig rustningsminskning bör ske med hänsyn till vårt ekonomiska läge och kan ske utan äventyrande av vår trygghet. I detta sammanhang talas även om de direkta och indirekta ekonomiska offer, som de nuvarande försvarsanordningarna kräva. Samma ord »offer» användes nyss av hans excellens ministern för utrikes ärendena i hans anförande. Det är ett i den svenska statsförvaltningen jämförelsevis ovanligt uttryck. Vi hava många statsbehov, som skola tillgodoses, men man brukar i allmänhet icke tala om offer för desamma. Man brukar icke tala om offer för rättsskipningens upprätthållande, eller om offer för undervisningen, sjukvården etc. I främmande länder är denna terminologi icke heller vanlig. Flera för att icke säga flertalet av de länder, som genomkämpat världskriget eller uppstått efter världskriget genom frederna, hava för närvarande ett svårare ekonomiskt och statsfinansiellt läge än vårt land och i flertalet av dem är skattetrycket tyngre än i vårt land. Vål måste dessa länder på grund av sitt ekonomiska läge stundom göra inskränkningar, till och med rätt avsevärda inskränkningar i sin försvarsorganisation, men det, som ändå ges, det ges med glädje och tacksamhet och man känner sig stolt över möjligheten att tillgodose det nationella försvaret.

Om man jämför vårt land med ett av de länder, där man sysslar med avrustning, är det egendomligt att iakttaga den skillnad i tankegången, som gör sig gällande i Sverige och i Danmark vid försvarets minskande. Här säges det: vi hava ett försvar, men vår försvarsorganisation är så stor, att vi kunna minska den. Försvarsministern i Danmark, statsrådet Rasmussen, yttrade för några månader sedan i folketinget, att avrustningen föreslås icke på grund av besparingarna i och för sig. Dem fäster han mindre avseende vid. De kunna nog vara bra, men de äro icke för honom och socialdemokratiska partiet i Danmark den avgörande synpunkten. Nej, anledningen till att man i Danmark föreslår försvarets borttagande, är den, att försvaret är för litet; det kan icke gagna landet. I Sverige minskar man försvaret med hänsyn till frågans ekonomiska sida. Denna synpunkt tillmütes icke avgörande betydelse i Danmark. I Sverige vill man stryka en del av försvaret, därför att det är för stort, i Danmark därför att det är för litet.

Såsom nyss nämndes av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena, innehåller § 8 i Genèveprotokollet en uppmaning till de olika makterna att begränsa de nationella rustningarna till det minimum, som är förenligt med den nationella säkerheten och med genomförandet av internationella förpliktelser förmedelst en samfälld aktion. Det är givet, att det måste finnas ett sådant minimum. Det måste finnas en viss styrka för att kunna uppfylla de fordringar, som förbundet uppställer på den enskilda staten, nämligen att den å ena sidan kan trygga den nationella säkerheten och å andra sidan vara beredd att deltaga i en samfälld aktion. Det är knappast rådligt att underskrida detta mått, ty detta skulle utan tvivel kunna inverka ofördelaktigt på landets förhållanden. Det kan t. ex. inverka på den kredit, staten, korporationer och enskilda inom landet åtnjuta, och det kan hända, att de besparingar man gör genom för långt gående inskränkningar i försvaret, bliva mera skenbara än verkliga och att man utsätter sig för olägenheter i andra avseenden. Vi få i det fallet icke

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

glömma, att de stater, som makten hava, döma försvarsorganisationen efter andra mått än i vårt land.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framhöll nyss, att Sverige i förhållande till vissa andra länder enligt förslaget åtager sig efter vår folkmängd jämförelsevis stora ekonomiska bördor. Det är svårt att göra en sådan beräkning. När man gör en jämförelse med länder med deprecierad valuta, kan man icke utan vidare omräkna guldvärdet i svenska kronor, ty otvivelaktigt får man i dessa länder mera för samma guldvärde än i ett land med högre valuta. Man måste även taga i betraktande, vad man får. Man bör i främsta rummet se på försvarsorganisationens effektivitet, och den beror av flera faktorer icke bara av penningssumman. En av de viktigaste faktorerna är, hur den allmänna värnplikten uttages, ty den billigaste delen av försvarsorganisationen är just den allmänna värnplikten. I samma mån man tager ut mycket av värnplikten, får man för en viss penningssumma ett starkare försvar, och i samma mån när man tager ut litet av värnplikten, får man för samma summa ett svagare försvar. Betraktar man ur den synpunkten det föreliggande härordningsförslaget, finner man, att enligt detsamma uttages jämförelsevis litet av den allmänna värnplikten.

Chefen för försvarsdepartementet yttrade i sitt anförande till statsrådsprotokollet: »Jag anser, att vårt försvarspolitiska läge medger en längre gående begränsning av våra försvarsanstalter än den, som föreslogs i 1924 års försvarsproposition.» I detta sammanhang angives icke närmare grunden för hur han bedömer vårt försvarspolitiska läge. Jag har därför gått tillbaka till herr statsrådets motion vid förra årets riksdag. Där yttras det: »Med Ryssland upptaget av återuppbyggnadsarbetet i det inre, med Finland och de Baltiska randstaterna självständiga, synes man ju i vårt land icke ha anledning att räkna med någon omedelbar risk från det håll, varemot våra försvarsanstalter tidigare varit riktade, och hela diskussionen om vårt militärpolitiska läge har därför också antagit en alldeles ny karaktär och samlat sig kring frågan, huru länge det nuvarande relativt riskfria läget kan tänkas fortfara eller vad vi själva skulle kunna göra för att skänka det säkrare bestånd.» Således är vårt militärpolitiska läge koncentrerat kring frågan, hur länge det nuvarande relativt riskfria läget kan tänkas fortfara och vad vi själva skola kunna göra för att skänka det säkrare bestånd.

En av reservanterna i försvarsrevisionen yttrade för två år sedan i detta ärende följande: »Betydelsen för vårt vidkommande av Finlands och Östersjöprovinsernas konstituerande såsom självständiga stater får icke uppfattas på sådant sätt, att därav kan hämtas motiv till att minska vår försvarsberedskap. Såväl Finlands som de s. k. randstaternas motståndskraft mot öster kan nämligen indirekt bliva beroende av Sveriges militära styrka. Vidare och framför allt får man icke underskatta samhörighetskänslans betydelse. Även om Sverige för sin del skulle ställa sig betänksamt till det av lord Robert Cecil i tredje förbunds församlingen framlagda förslaget om en allmän ömsesidig garantitraktat, kan det å andra sidan icke anses oberättigat, om de nämnda staterna på andra sidan Östersjön känna jämförelsevis ringa benägenhet att tjänstgöra såsom buffertstater mellan Ryssland och ett avrustat Sverige. Det ligger även något föga tilltalande i den tanken, att vi, i förlitande på det skydd dessa stater lämna, skulle nedskriva vårt försvar, medan de å sin sida nödgas påtaga sig betungande bördor för försvarets upprätthållande.» Med andra ord, Finlands och randstaternas såväl förmåga som benägenhet att utgöra ett skydd för Östersjön och därmed även för oss måste i hög grad bliva beroende av de ansträngningar vi å vår sida göra för vår och därmed även för deras säkerhet. Sverige har i verkligheten en historisk mission att fylla, vilken det icke utan risk kan överlåta vare sig på Finland och randstaterna eller på en

internationell institution. Ett upprätthållande i erforderlig grad av våra försvarsmedel måste därför även ur denna synpunkt anses nödvändigt.

Det synes av den finska pressen, som om detta åskådningssätt för deras vidkommande i allt väsentligt varit riktigt. Jag skall anföra ett par citat för att visa detta. I det ena anföras de proklamationer, som i vårt land gjordes från olika partier i sammanhang med valen och regeringens bildande, och sedan yttras: Kampen i Sverige koncentrerar sig helt och hållet kring försvarsfrågan. Man behöver icke vara stor sakkännare för att förstå, vad detta kommer sig av. Det kommer sig, av, att Sverige anser sig vara i så gott skydd bakom Finlands rygg, att det kan gripa sig an med så vittgående åtgärder.

Ett annat uttalande går litet längre: Finland gjorde under världskriget Sverige en oersättlig tjänst blott och bart genom sin existens. Om Ryssland då hade börjat krig mot Sverige, skulle Finland, så obeväpnat det än var, omedelbart hava rest sig. Detta kan och vill icke Finland göra för ett Sverige, som försummat sitt försvar.

Den motionär jag nyss anförde frågade, vad vi själva kunde tänkas göra för att skänka det nuvarande relativt riskfria läget ett säkrare bestånd. Svaret kan knappast bli mer än ett: Vi böra och måste upprätthålla våra försvarskrafter — icke för att söka krig utan för att bevara freden. Det är emellertid icke tillfyllest att ordna försvarssystemet med hänsyn till ett enda krigsfall. Man måste även tänka på samtliga möjliga krigsfall. Det är dock nödvändigt eller åtminstone önskvärt att därvid göra en begränsning. Denna begränsning kan icke uppdragas åt de militära myndigheterna, utan bör förbehållas åt riksledningen, som i detta fall har den bästa översikten. Man får dock icke gå för långt i begränsning. Man behöver bara erinra sig händelserna under världskriget. Under detta råkade Rumänien i krig med Österrike såsom bundsförvant till Ryssland, vilket icke var förutsett. Vidare råkade Österrike och Ungern i krig med Italien, vilket icke heller var väntat.

Herr Branting yttrade vid det interparlamentariska delegerademötet i Köpenhamn 1921 rörande avrustningsfrågan: »Det är klart, att under de förhållanden, som nu råda, bör man hava ögonen öppna för att den allmänna meningen runt om världen kräver av varje stat, som vill leva, att den också skall visa sin vilja att leva.» I flertalet fall kan man icke komma ifrån, att en nation, som i verkligheten vill visa sin vilja att leva, även bör inrätta sig så, att den i nödens stund kan sända hela den vapenföra befolkningen rustad, utbildad och organiserad i fält. Här i Sverige bör värnpliktskontingenten, vilket flera gånger framhållits, räcka till en arméorganisation med tolv arméfördelningar. $\frac{1}{3}$ av den vapenföra kontingenten skall efter förslaget överföras till ersättningsreserv samt erhålla endast 30 dagars militärutbildning vid sidan av handräkningsgöromål. Den återstående delen av de vapenföra värnpliktiga, uttages till linjetjänstgöring, och bör således, utom till fästningsbesättning och övriga fristående formationer, kunna räcka till för åtta arméfördelningar, men den aktiva befälsstyrkan, som är beräknad, är jämförelsevis svag. Den utbildning, som efter förslaget skulle givas åt reservbefäl, åt studenter samt underbefäl eller fackmän, är ännu svagare. Det torde därför icke vara möjligt att omedelbart vid mobilisering kunna föra i fält mer än fyra arméfördelningar. Bakom dessa skulle stå två reservarméer den första på fyra arméfördelningar bestående av de till linjetjänst uttagna och till största delen hänvisad till reservbefäl, som icke varit fullt utbildad, den andra reservarmén återigen skulle bestå av de till ersättningsreserv uttagna, för vilka det knappast skulle finnas någon befälstillgång alls. Om det nu skulle hända, att läget tillspetsades, så att man ansåge sig behöva uttaga hela försvarskraften, komme ledningen inför ett svårt val. Skall man sända i fält endast de fyra linjefördelningarna med deras jämförelsevis fulltaliga befäl och tills vidare mer eller mindre lämna de

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

två reservarméerna åt sitt öde, eller skall man försöka snarast möjligt organisera den första reservarmén och möjligen även den andra reservarmén? I så fall måste man beröva linjearmén en stor del av dess befäl och därigenom i hög grad minska dess stridsvärde. En organisation av hela folkkräften fordrar en fredsorganisation om sex arméfördelningar samt att hela årsklassen erhåller linjeutbildning.

Om man ser på den föreslagna kostnadsberäkningen, finner man att en av de mest framträdande punkterna är anslagen till avlöning, rekrytering och resekostnader m. m. Sammanräknar man dem för armén, för marinen och för flygväsendet, kommer man till ett belopp av 37 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Inräknas däri även utgifterna för naturaförmåner för det fast anställda manskapet, för trakamenten under övningarna, för befälspersonalens utbildning samt för dess pensionering, finner man, att kostnaderna för den fast anställda personalen belöpa sig till omkring hälften av hela försvarsbudgeten. Det är redan ur denna synpunkt angeläget, att den fast anställda personalens styrka blir väl avvägd.

Gör man nu en jämförelse mellan armén och marinen, kommer man till följande resultat. Vid *marinen* hava hållpunkterna icke varit tillräckligt säkra för att en fullständig flottplan nu skulle kunna uppgöras. Förslaget har dock vad beträffar grunderna för personalberäkningarna utgått från att flottans personalstater böra beräknas med hänsyn till det vid mobilisering befintliga behovet. Chefen för marininstaben framhåller, att omfattningen av de sjöstyrkor som föreslås måste betraktas såsom tillfällig och följaktligen olämplig att läggas till grund för en genomgående omorganisation av personalen.

Beträffande *armén* anges däremot krigsorganisationen till fyra arméfördelningar förutom de reservformationer, vilka under de närmaste åren kunna uppsättas av personal som blivit över vid försvarets nedskrivande. Staterna för regementen och kårer hava beräknats i huvudsak enligt de allmänna grundsatser, som angivits av försvarsrevisionen, d. v. s. i regel efter fredsbehovet under tiden för första tjänstgöringen. Sålunda vid armén, där krigsorganisationen synes vara bestämd, beräknas den aktiva befälspersonalen i huvudsak efter fredsbehovet, under det att samma personal vid marinen beräknas efter behovet vid mobilisering, ehuru den angivna krigsorganisationen måste betraktas såsom tillfällig — en skiljaktighet i förhållandena, vilken knappast synes motiverad.

Det säges i propositionen, att personalstaterna i huvudsak beräknats enligt de allmänna grunder, vilka angivits av försvarsrevisionen. En skillnad ligger däri, att försvarsrevisionen beräknade, att hela årskontingenten skulle på en gång rycka in i tjänstgöring. Befälsbehovet var sålunda beräknat för hela värnpliktskontingenten. Enligt propositionen skall årskontingenten vid infanteriet uppdelas i två grupper, en vårgrupp och en sommargrupp, och befälet är blott beräknat för sommargruppen, d. v. s. för en del av årskontingenten. I verkligheten blir skillnaden av denna anledning icke så stor, som den kan förefalla, emedan värnpliktskontingenten, som av försvarsrevisionen för ett infanteriregemente med normalorganisation beräknats till 450 man, är höjd till 630 man, och inkallelsen till sommargruppen skall omfatta huvuddelen av densamma. Men i alla fall har resultatet genom denna och andra ändringar i försvarsrevisionens beräkningsgrunder blivit, att vid ett normalt infanteriregemente antalet officerare, som av försvarsrevisionen angivits till 46, minskats till 40, att antalet underofficerare minskats från 30 till 26 och att antalet underbefäl och volontärer från 144 till 122. Hela befälskadern har sålunda i förhållande till försvarsrevisionens förslag minskats med 32. Jämförd med 1914 års härordning är minskningen 95.

I detta sammanhang måste man även beklaga, att inskränkningen av befälskadern så hårt drabbat infanteriet. Infanteriet behåller vid jämförelse

med 1914 års stat icke mer än 51,7 % av officerare, 46,2 % av underofficerare och 39,6 % av underbefäl och volontärer. Med undantag av kavalleriet har icke inskränkningen gått så hårt över någon del av försvaret som över infanteriet, och det är beklagligt, emedan infanteriet såsom de militära myndigheterna framhålla, fortfarande måste betraktas såsom arméns kärna. Man måste i Sverige sätta fordringarna på ett starkt och gott infanteri mycket högt. De inskränkningar, som kunna finnas nödvändiga, böra därför icke särskilt gå ut över infanteriet. Infanteriet får såsom generalskommissionen säger icke i något avseende eftersättas.

Enligt förslaget skall organiseras ett från armé och marin fullt fristående flygvapen. Av propositionen framgår, att huvuddelen av flygare och flygspanare kommenderas från armén och marinen. Det vill synas, som om dessa kommenderingar komma att uppgå till ett stort antal. Det har sålunda uppgivits, att kommenderingarna från armén skulle omfatta under fred omkring 50 officerare och 25 underofficerare samt vid krig sammanlagt omkring 250 officerare och 100 underofficerare. Det synes av propositionen, att kommenderingarna under fred äro beräknade vid uppgörandet av regementenas personalstater, men av propositionen framgår ej, om denna avgång även är beräknad vid mobilisering. Detta vill med andra ord säga, att flygväsendet får i viss mån betrakta arméns och marinens personal såsom depåer, ur vilka det kan hämta personal.

Flygväsendet är även i andra avseenden beroende av armén och marinen, nämligen för skyddande av sina baser. Även om man ordnar flygväsendet fullt fristående från de andra vapnen, kan man därför icke rätteligen anse, att det är fullt självständigt, då det i verkligheten är i hög grad beroende av den personal, det erhåller från marinen och armén.

En väsentlig och viktig del av försvaret räknas med rätta vara frågan om den fast anställda personalens vid armén rekrytering. Vad manskapet beträffar har det länge varit erkänt, att dess rekrytering är mindre tillfredsställande och att dess utbildning lider av en viss svaghet, särskilt i avseende på undervisning i allmänbildande ämnen. Det fast anställda manskapet vid armén har två uppgifter, nämligen att lämna underbefäl, och att rekrytera underofficerskåren och efter förslaget även en del av officerskåren. Såsom i propositionen anføres, hava för att råda bot i detta avseende framförts två olika förslag. Det ena går ut på, att volontärerna skola bibringas ett avsevärt mått av allmänbildning, redan innan de börja tjänstgöringen vid regementena. Därigenom hoppas man även vinna bättre rekrytering. Det andra sättet är det, som valts i propositionen. Man bibehåller det nuvarande rekryteringssättet och i stort sett även organisationen av de lägre manskapsskolorna, (rekryt-, korpral- och furirskolorna), om ock med något utvidgad undervisning i allmänna ämnen. Efter de lägre manskapsskolorna organiseras en ettårig förberedande underofficersskola och en tvåårig underofficersskola. Med hänsyn till, att det fast anställda manskapet icke endast har till uppgift att rekrytera underofficerarna och under vissa förutsättningar även delvis officerarna, utan att de skola tjänstgöra såsom underbefäl är det mera tillfredsställande att meddela volontärerna allmänbildning så tidigt, att den kommer alla till del och icke blott det relativa fåtal, som genomgår den förberedande underofficersskolan och underofficersskolan.

Om man jämför undervisningsprogrammet vid de lägre manskapsskolorna med undervisningsprogrammet vid de högre skolorna, så finner man, att i de lägre manskapsskolorna militärutbildningen, d. v. s. fackutbildningen är förhärskande, under det att ett motsatt förhållande äger rum i fortsättnings-skolan. Det förefaller mig därför, att det skulle vara pedagogiskt riktigare att tillgodose allmänbildningen på ett tidigare stadium, än som nu sker, så att

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

huvuddelen av allmänbildningen komme att meddelas före fackutbildningen, i stället för att förhållandet nu är det motsatta.

Propositionen upptager även frågan om officersrekryteringen, och söker lösa en gammal fråga, nämligen furirers och underofficerares befordran till officerare. Det måste beklagas att härvid fordringarna på allmänbildning sänkas. Jag tror icke, att i dessa tider, då fordringarna på allmänbildning inom andra yrken ökats, det skulle vara klokt att i fråga om officerare minska anspråken i detta avseende. Jag tror icke, att man gör de officerare, som vinna befordran på den nya vägen, någon tjänst, och jag tror icke, att de uppfatta saken så.

I detta sammanhang upptages även en ändring i officersaspiranternas utbildning. Deras utbildning ökas nämligen med ett års trupptjänst. Det kan ifrågasättas, huruvida denna anordning är lämplig och riktig, särskilt som det vid infanteriet icke finnes några värnpliktiga uttagna till linjetjänstgöring under inemot fem månader av det år, under vilket nämnda trupptjänstgöring skall fullgöras.

På denna frågas bedömande synes även hava inverkat en annan synpunkt, nämligen att de, som från underofficersskola vinna officersgrader bliva jämförelsevis gamla i förhållande till officersaspiranterna, innan de vinna officers grad. Det är i och för sig önskvärt, att denna åldersskillnad minskas. Men frågan är, hur detta skall kunna ske. Det är dock icke lämpligt att öka åldern för officersaspiranternas utnämning till fänrikar, emedan flertalet av kompaniofficerare måste lämna tjänsten vid 50 år, och ju äldre dessa äro vid befordran, till officer, desto kortare blir deras tjänstgöring såsom officerare. Om man inför en militär mellanskola, kan utnämningens ålder till officer för furirer minskas med minst ett, sannolikt med två år. Man kan därigenom vinna en utjämning av åldersskillnaden vid utnämningen mellan de två kategorier, som här äro i fråga, utan att behöva öka tiden för officersaspiranternas utbildning.

Till sist endast några ord om övergångsförslaget. Här ifrågasattes, att ett jämförelsevis stort antal officerare och underofficerare skola sättas på indragningsstat. Inom armén omfattar indragningen, om man utgår från staterna, mellan 40 och 50 procent. Indragningen komme att i verkligheten bli något mindre vad officerarna beträffar på grund av nu befintliga vakanser. Det kan göras gällande, att staten handlar rätt och billigt, om den låter den personal, som överföres till indragningsstat, bibehålla sin nuvarande lön. Även om detta kan anses gälla inom statsförvaltningen i allmänhet, är förhållandet helt annat inom armén och marinen. Inom kompaniofficers- och underofficersgraderna sker nämligen befordran icke efter val utan efter tur. Var och en som blivit fänrik vid armén eller marinen, har en bestämd förvisning om, att han före pensionsåldern når kaptensgradens högsta löneklass och där pensioneras. På samma sätt äro nog i allmänhet underofficerarna övertygade om, att de skola vinna högsta underofficersgraden. Det förefaller därför icke blott billigt utan även såsom en gärd av rättvisa, att man bevarar för denna personal dess befordringsmöjligheter. En liknande fråga har förelegat i riksdagen en gång förut. Det var år 1871, och frågan gällde då indragning av marinregementet. Kungl. Maj:ts proposition var beträffande här berörd synpunkt av ungefär samma innebörd som innevarande års, men riksdagen ansåg, att befordringsmöjligheterna borde bibehållas. Det var då blott fråga om ett regemente, nu är det fråga om många truppförband och en talrik personal även vid övriga regementen. Men den allmänna synpunkten bör vara densamma. Jag uttalar därför den förhoppningen, att det nu valda utskottet måtte beakta dessa synpunkter. En officer eller underofficer, vilken skiljes från sin nu-

varande anställning och tjänstgöring, drabbas i allt fall hårt av organisationsändringen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag förmåddes att begära ordet vid en punkt i herr Hammarskjölds yttrande. Det är nämligen svårt att låta bli att inlägga en gensaga mot det sätt, varpå han här under debatten begagnade sig av vissa yttranden i den finska pressen. Men när jag nu har ordet, kan jag även upptaga vissa sakliga punkter av mer allmän natur, som både herr Reuterskiöld och herr Hammarskjöld voro inne på.

Herr Reuterskiöld kunde icke underlåta att uttala den uppfattningen, att det från regeringens sida nu framlagda förslaget var sämre än det, som förra året i motion framlades av nuvarande försvarsministern, men den motivering herr Reuterskiöld här använde för att styrka sin uppfattning var högst egendomlig. Han nämnde, att under det motionen förra året upptog en värnpliktsstyrka på mer än 20,000 man, som skulle övas, var det likadant nu enligt propositionen, men, tillade han, antalet värnpliktiga, som togs ut såsom ersättningsreserv, var mindre enligt motionen 1924 än det är enligt propositionen 1925. Alltså, försvagningen av försvaret skulle ligga däri, att enligt propositionen 2,000 man ytterligare skulle tagas ut för att undergå en låt vara kortvarig utbildning utöver det antal, som skulle uttagas enligt motionen 1924. Nog är väl detta en övertro på proportionens betydelse, med bortseende från de absoluta talen, som jag icke hade tilltrött herr Reuterskiöld. Likaså, då han uttalade ett beklagande av, att den del av de värnpliktiga, som komme att uttagas till infanteriet, vore mindre än den del, som skulle tagas ut enligt motionen 1924, så är det riktigt: Enligt propositionen föreslås närmare 14,000 man till uttagning för infanteriet, men i motionen 1924 var det ungefär 15,000 man, som skulle tagas ut. Men dessa 1,000 man, som enligt propositionen skulle uttagas mindre, äro icke försvunna utan fördelade på specialvapnen, och endast under förutsättning att herr Reuterskiöld deflar generalstabschefens mening, att varje förstärkning av specialvapnen på infanteriets bekostnad är en försvagning, kan detta yttrande hava någon mening.

Jag tror, att det var de huvudsakliga punkter, i herr Reuterskiölds anförande, som jag har anledning att beröra.

Går jag sedan över till den nuvarande generalstabschefens anförande, förekommo där en del punkter och detaljer, som bättre torde kunna diskuteras i försvarsutskottet än vid denna remissdebatt. Men det var några saker av mer allmänt intresse, som han berörde och som det kankse vore skäl att med några ord ingå på. Han nämnde, att man i propositionen icke gått den väg i fråga om manskapets utbildning, som generalstaben förordat. Ja, generalstaben har en bestämd uppfattning om att den bästa vägen för förbättrande av manskapets utbildning är att inrätta något, som kallas för militär mellanskola. Den innebär, att när de unga pojkarne vid 16 års ålder komme till den militära mellanskolan, skulle deras första studier där huvudsakligen vara av allmänbildande natur, och först därefter skulle den militära utbildningen börja. Ingen kan livligare än jag önska, att en större del av den svenska ungdomen skall få en mera allmänbildande fostran än för närvarande är fallet, men det kan icke hjälpas, att man på varje punkt får väga kostnaderna mot vinsten. Det är uppenbart, att en dylik utbildning av mera civilt slag i botten för den militära utbildningen, så att den skulle meddelas åt alla, vilka taga anställning i armén måste — och det är naturligtvis ur allmänbildningens synpunkt en fördel såsom herr Hammarskjöld påpekade — givas åt flera, men det måste då ställa sig mycket dyrare, än om denna allmänna utbildning skall givas åt ett mindre antal, som så småningom gallras ut under den fortsatta utbild-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

ningen. Jag tror sålunda, att avgörandet i propositionen, till väsentlig grad åtminstone, är beroende på, att man anser, att kostnaden skulle ha blivit för stor, i fall man följt den av generalstaben förordade linjen.

När herr Hammarskjöld sedan beklagade, att propositionen visserligen bereder de nuvarande och blivande underofficerarna möjlighet att befordras till officerare, men att den gör detta på bekostnad av underofficerarnas allmänbildning, och när han tillägger, att detta är så mycket mer beklagligt, som man på alla områden allt mer och mer försöker öka ut den allmänna bildningen för folk inom olika ställningar, så undrar jag, om icke herr Hammarskjöld på den punkten begår ett felslut, som är mycket gammalt, men som icke är mindre fördensfull, nämligen, att han sätter likhetstecken mellan allmänbildning och studentexamen. Det som här i förslaget framkommit är, skulle jag vilja säga, ingenting annat än en yttring av strävanden, som mer och mer kommit att bli allmänna i Sverige och som taga sig uttryck i, att man försöker rensa ut vissa ting, som icke ha verklig betydelse för det arbete folk har att göra, så att man icke sätter upp vissa allmänna och ganska höga kvalifikationer endast för att utestänga vissa människor från vissa banor. Vad vi göra i propositionen är ingenting annat, än att vi söka begränsa det, som kallas allmänbildning till de punkter, där den verkligen är av betydelse för officerarnas vidare arbete. Det förutsättes naturligtvis, och det skulle jag gärna vilja tillägga, att sedan en person kommit fram till en viss post — jag skulle kunna säga den post, som utgör hans yrke — är dock icke hans arbete för allmänbildning därmed avslutat. Jag tror, att åtminstone de, som hava förmånen att få sitta i Sveriges riksdag, lärt sig att draga en bestämd gräns mellan vad som kallas yttre examenskvalifikationer och de verkliga bildningskvalifikationer, som folk kan skaffa sig och även ofta faktiskt förskaffar sig, oberoende av en rent yttre examenskompetens.

När dessutom herr Hammarskjöld riktade en kritik mot att i propositionen föreslås, att även officersaspiranter som gå den vanliga officersutbildningsvägen skola, ett år innan de komma in till krigsskolan, tjänstgöra såsom underbefäl, kan jag mycket väl förstå hans ståndpunkt. Men jag vill erinra om, att detta krav på, att även officersaspiranterna skola under någon tid leva tillsammans med truppen och lära sig förstå truppens sätt att tänka och känna och därigenom bli mera dugliga att utöva befäl i en framtid, är ett gammalt krav, som mycket starkt uttalades redan år 1914 i en försvarsmotion, som då väcktes av herrar Staaff och Kvarnzelius. Det är ett försök att i praktiken gå fram på denna väg, som föreligger i den kungl. propositionen, och jag hoppas, att på denna punkt densamma verkligen skall vinna riksdagens bifall.

Så skall jag gå tillbaka till den allmännaste delen av herr Hammarskjölds yttrande. Han uttryckte förvåning över, att man i försvarspropositionen talat om de offer, som landet bringar för sitt försvar, och han tycktes mena, att på andra områden kallar man det icke för offer, när man ger så och så mycket för att nå vissa mål. Jag skulle tro, att förklaringen härtill delvis ligger i, att man just i fråga om försvaret har funnit, att det finnes en viss disproportion mellan utgifterna för detsamma och det som verkligen vinnes. I alla händelser, huru man än förklarar det, skulle jag önska, att herr Hammarskjöld uppmärksammade, att detta icke är ett språkbruk, som till sin användning är begränsat till sådana personer, som enligt herr Hammarskjölds mening äro relativt litet intresserade för landets försvar, utan det är ett språkbruk, som är så allmänt i vårt land, att det användes i förra årets försvarsproposition av den dåvarande statsministern, som i sitt anförande till statsrådsprotokollet förklarade: »För min del vill jag endast tillägga, att de skäligen offer ett folk underkastar sig för sitt försvar icke blott ådagalägga dess föresats att bevara sin fred och sin neutralitet, utan framför allt äro av världssituationen påkal-

lade bevis för folkets orubbliga vilja att leva.» Alltså, även den föregående statsministern hade en känsla av, att det verkligen är offer, som folket bringar för landets trygghet, och han uppfattade tydligen ordet offer såsom ett mycket vackert ord; den betydelse, som däri inlägges, visar just på att man vill underkasta sig uppoffringar för att nå ett högt mål.

När herr Hammarskjöld sedan nämnde, att det är svårt att jämföra de offer, som det ena landet bringar, med dem ett annat land bringar för sitt försvarsväsende, så gick han, och det är ganska betecknande, mycket snabbt förbi den saken med en hänvisning till, att man icke kan jämföra utgifterna, därför att i ett land med deprecierad valuta får man så mycket mer för sina pengar. Jag undrar, om icke herr Hammarskjöld där återigen fallit offer för en missuppfattning. Visserligen är det sant, att ett land, som just befinner sig i själva inflationsperioden, d. v. s. den tidpunkt, då valutan håller på att deprecieras, får helt säkert en hel del mer för sina pengar, än man får för motsvarande guldvaluta i ett annat land, men när man kommit fram till ett sådant tillstånd, att valutan stabiliserats, spelar det icke den ringaste roll, om t. ex. den finska marken är värd 10, 50 eller 72 öre eller om den belgiska francen är värd 18 eller 72 öre. När man väl kommit fram till en stabilisering, så inträder sådana förhållanden, att man i stort sett får ungefär detsamma för sitt guld i det ena landet som i det andra. Bevis därför kan hämtas från närmaste håll, nämligen från vårt södra grannland Tyskland. När valutan, såsom nu där skett, stabiliserats, är det fullt berättigat att jämföra kostnaderna i de olika länderna med varandra enligt gällande kurs, och jag vill än en gång slå fast, att de försvarskostnader svenska folket nu åtager sig, om regeringspropositionen antages, ställa vårt land i fråga om militära utgifter vid sidan av Belgien, vilket land hittills icke någon anklagat för att mäla sig ut ur Nationernas förbund, därför att det icke skulle kunna uppfylla de förpliktelser, som ett samgående med de andra länderna innebär. Herr Hammarskjöld grep då efter något, som väl skulle utgöra en räddningsplanka, men jag får säga, att den räddningsplankan vid närmare påseende knappast kan anses vara mer än ett halmstrå. Det är nämligen så, att han förklarade, att man får så olika mycket för sina pengar i olika länder, att man i fråga om försvaret får så mycket mer för sin pengar i Belgien, Norge, Danmark och Finland än i Sverige. Jag får säga, om det skulle vara sant: mot vem har man då att rikta anklagelsen för, att vi få så litet för våra pengar? Ja, icke annat än jag kan förstå mot den militära sakkunskapen, vilken så fort det gällt att inom en given kostnadsram arbeta ut ett förslag, haft i stort sett fria händer. Jag säger i stort sett, ty det finns en bestämd begränsning och det är i fråga om övningstidens längd, och i den mån hela herr Hammarskjölds yttrande på den punkten koncentrerar sig på övningstidens längd, och han säger, att vi få mindre i Sverige för våra offer, på grund av den kortare övningstiden, så är jag fullt, det erkänner jag öppet, ense med honom. Även jag tror, att med längre övningstid får man mera för sina pengar; men då man tar ut det två-, tre- eller fyradubbla i övningstid, så får man säkerligen inte lika mycket större försvarskraft. Emellertid är det icke därom saken rör sig. Herr Hammarskjöld fortsatte nämligen att utveckla, vilken oproportionerligt stor del av försvarskostnaden i vårt land som kommer på den fast anställda personalen, på löner och dylikt, i motsats tydligen till vad som enligt ett annat system skulle falla på denna del av kostnaderna. Då ber jag att få med all styrka slå fast, att vår militära sakkunskap med generalstabschefen i spetsen ständigt vägrat att gå den väg, som skulle kunna leda till att man finge mera för penningarna, nämligen genom att ett milissystem infördes, där en större del av de värupliktiga övades, men i stället en beskärning gjordes på antalet av fast anställt manskap, d. v. s. en försvagning av de fasta kadrenna. I det valet ha våra militärer ställts gång på gång; de ha fått kostnads-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

belopp att röra sig med och ha kunnat taga ut hela landets levande försvarskraft genom att säga: vi öva varenda man men i gengäld kunna vi minska kadreerna samt antalet officerare och underofficerare. Man har likväl varit gång vägrat, tydligen därför att man ansett sig få ut större försvarskraft genom ett större antal av fast anställda, även om man därvid minskade de värnpliktigas styrka. Sådan är den uppfattning jag under arbetet med försvarsfrågan fått; man har med fullt öppna ögon valt vad som här under debatten kallats den dyrare vägen. Det är den enda förklaringen, varför vi här i Sverige kommit till att få ut mindre försvarskraft än i andra med oss jämförliga länder med samma kostnad. Jag tror icke, att det sättet att argumentera, som herr Hammarskjöld nu använt, kommer att bära sig i längden.

Till sist en replik i fråga om Finland. Faktum är, att den finska militärbudgeten för det sista året kan beräknas till något över 40 miljoner kronor, eller 420 miljoner finska mark, som enligt en kurs av 10 öre för marken skulle utgöra 42 miljoner kronor. Det finnes en annan beräkning, såsom jag tror uppgjord inom generalstaben, varigenom man kommit till en annan siffra, nämligen 550 miljoner finska mark och alltså 55 miljoner svenska kronor om året, men vare sig man beräknar hela försvarskostnaden till 42 miljoner svenska kronor eller 55 miljoner om året, så ligger försvarskostnaden per individ i Finland lägre än i Sverige, även om regeringens proposition blir antagen. Det är i belysning av detta faktum man har att se uttalandena i finska pressen om den avrustning som svenska vänstern företager bakom Finlands rygg. Det är kanske förklarligt, om finska pressen, i obekantskap med svenska förhållanden, kan yttra sig på sådant sätt, men i ljuset av vad jag här nämnt angående de verkliga försvarskostnaderna i de båda länderna, vad skall man säga om, att den svenske generalstabschefen gör sig solidarisk med dessa yttranden i finska pressen, trots att han bör veta, att de äro fullkomligt oriktiga?

Herr **Karlsson, John**: Herr talman, mina herrar! Efter vad som yttrats av herrar Trygger och Hammarskjöld, skall jag icke inlåta mig på propositionen i dess helhet, utan bara tala om en detalj i densamma, nämligen den, att vid antagandet av propositionen kommer Kungl. Västmanlands regemente att helt försvinna. I min ungdom fanns i Västmanlands län två infanteritruppförband, nämligen Kungl. Livregementets grenadjärkår — en avsutten del av det urgamla livregementet — och Kungl. Västmanlands regemente, vilka båda högt värderades inom länet. År 1893 överflyttades den förstnämnda truppen till Närkes regemente, som också tog upp namnet. Nu skulle även Västmanlands regemente helt och hållet försvinna, och därigenom att också Västmanlands trängkår komme att flyttas från Sala, skulle länet bliva utan alla trupper. Jag räknar då icke den lilla flygavdelning, som enligt kungl. förslaget skulle förläggas till Västerås och vilken nu på grund av Västmanlands regementes förflyttning icke skulle få det stöd av andra truppdrag, som enligt vad generalstabschefen nyss nämnde dock är behöfligt.

Det är ju givet, att missnöje råder mot en sådan förflyttning av Västmanlands regemente och att det yttrar sig i stora delar av det landskap jag tillhör. Man kan ju icke påstå, att Örebro stad, strategiskt sett, ligger bättre till än Västerås. Västerås ligger ju närmare Mälaren och den viktiga övergången vid Kvicksund mellan Mälaren och Hjälaren. Jag vill också erinra om, att Västmanland är en ganska förnämlig provins. Från Västmanlandslänsbänken inom första och andra kammaren har nämligen statsrådets medlemmar till en fjärdedel rekryterats. Jag hade också tänkt, att dessa medlemmar i statsrådet skulle vara Västmanlands inbyggare behjälpliga att få behålla sitt gamla regemente.

När nu frågan går till försvarsutskottet, anhåller jag, att utskottet måtte

taga under övervägande, huruvida icke detta regemente, Västmanlands regemente, bör bibehållas inom länet och i Västerås stad.

Herr Enhörning: Herr greve och talman, mina herrar! Vad man först måste fästa sig vid i den kungl. propositionen är, att den gamla beprövade arméorganisationen — sex arméfördelningar — skall reduceras till endast fyra. Arméfördelningarnas antal torde vara en ytterst viktig kardinalpunkt för vårt försvar, ty med vårt långsträckta land har det visat sig, att sex fördelningar äro behöfliga, vadan alltså det torde vara givet, att fyra icke kunna fylla eller motsvara våra krav på försvaret. Att röra vid organisationen och minska den är således ett mycket farligt experiment. Väl kan man tänka sig att minska fördelningarnas styrka och så att säga förtunna dem, men att draga in tvenne fördelningar är ett allt för djärvt företag, ty därigenom minskar man i farans stund möjligheten att snabbt organisera ett kraftigt försvar, vars möjlighet man väl ej får kasta över bord. Gör man det, visar man sig ej hava lärt något av historien.

När man studerar försvarspropositionen, frestas man i några fall att draga upp en parallell mellan det föreliggande regeringsförslaget och den schweiziska härordningen. Detta lilla land har sex infanterifördelningar mot fyra svaga sådana enligt det föreliggande regeringsförslaget. Det har tre kavalleribrigader mot icke en enda i regeringsförslaget. Det har 147 bataljoner, varav 37 lantvärnsbataljoner, motsvarande 37 infanteriregementen om 3 bataljoner, mot 18 regementen om endast 2 bataljoner enligt regeringens förslag. Det har 30 linjeskvadroner, 6 kulspruteskvadroner och 30 lantvärnsskvadroner mot i det föreliggande förslaget endast 13 linjeskvadroner men inga lantvärnsskvadroner. Det har 279 flygplan, fördelade på 5 flyggrupper om 6 kompanier, mot 4 kårer utan angiven styrka i den föreliggande kungl. propositionen. Schweiz har i fredstid $36\frac{1}{2}$ bataljoner infanteri per en miljon invånare mot endast 6 bataljoner per en miljon invånare i det nu föreliggande regeringsförslaget. Schweiz har närmare 4 miljoner invånare mot våra 6 miljoner, och ändock offerar det så mycket mer för sin självständighet oaktat sin garanterade neutralitet. Manar nu detta oss att så nedskriwa vårt försvar? Tyvärr måste jag besvara denna fråga med nej. Det finnes så många brännbara punkter, vilka stå tydliga och klara för envar, synnerligast med vår anslutning till Nationernas förbund och enkannerligen det s. k. Genèveprotokollet. Om dess inslagna intentioner skola fullföljas, kan man komma att mot vår vilja tvinga oss till krigiska åtgärder mot folk, med vilka vi önska leva i fred. Vår självständighet och vårt oberoende kunna vi knappast med någon framgång försvara med en armé, baserad på detta härordningsförslag. Hans excellens utrikesministern medgav också, att det ännu finnes många oroselement i världen, och han repeterade den gamla satsen, att det för krig fordras pengar, pengar och pengar. Men jag måste erinra honom därom, att det för krig även fordras en väl övad och väl utrustad armé. Svenska folket vill ingalunda sända sina söner ut i krig, om de icke fått den utbildning, som det moderna kriget fordrar.

Det kungl. härordningsförslaget lämnar tyvärr stora delar av vårt land helt och hållet försvarslösa. Jag behöver ej gå längre än till mitt eget län. Väster-norrlands regemente, förlagt till Sollefteå vid en järnvägsknut, varifrån det numera utgår järnvägståg i alla fyra väderstrecken, skall helt och hållet indragas. Hemsö fästning, som nyss blivit i det närmaste färdig, skall — om icke slopas — dock upphöra att vara ett värn för den långa, för övrigt oskyddade norrländska kusten. På grund av de farhågor, som uppstod hos den norrländska kustbefolkningen under slutet av förra århundradet och början av det nya, har denna befästning och replipunkt för flottan kommit till stånd, och då den nu närmar sig sin fullbordan, skall den slopas strax efter världens mest

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

förödande och långa krig, som skapat en ny karta över Europa och därigenom lämnar så många brännbara punkter, att lågan med det kommunistiska inslaget i Europas stater när som helst kan på nytt flamma upp. Med hänsyn till det lägervall, vari flottan nu befinner sig, och utsikterna för framtiden enligt regeringens nu föreliggande förslag, synes det mig, att Hemsö kustbefästning och replipunkt för flottan ovillkorligen borde bibehållas. Den är numera nödvändigare än någonsin förut. Hela norrländska kusten lämnas åter öppen liksom förut, och vilken mindre sjöstyrka som helst kan härja, bränna och brandskatta denna kust utan möjlighet till försvar. Västernorrlands län, det största i folkmängd och kapitalvärden av de norrländska länen med måhända ett undantag, skall förlora sitt enda regemente, och dess inbyggare skola hädanefter tvingas att sända sina söner till andra län för fullgörande av värplikten. Kan väl detta vara riktigt handlat mot denna idoga befolkning, som lämnat och lämnar större bidrag till statskassan än något annat län i Norrland? I gamla tider fanns det dock en beväring bataljon. Den startade 1848 och indrogs 1898, då Västernorrlands regemente förlades till Sollefteå. Nu ligger det förslaget på kamrarnas bord, att det varken skall finnas en beväring bataljon eller ett regemente. Jag måste därför vädja till försvarsutskottet att upptaga dessa för länet så stora livsfrågor till grundlig prövning och med handen på hjärtat handla efter vad kan vara till gagn och nytta för befolkningen i detta län och på samma gång för hela vårt land.

Reserv- och landstormsövningar skola indragas, och anslaget till det frivilliga skytteväsendet har strukits. Landstormen, hembygdernas goda och säkra försvar, skall icke längre få existera. Den utgör en säkerhetsvakt för hela vårt land, men den skall indragas, om det föreliggande härordningsförslaget skall upphöjas till lag. Man måste fråga sig: litar ej den nuvarande regeringen på denna kärna av det till mogen ålder komna svenska folket?

Herr Winberg: Herr talman! Vi ha ju under de senaste åren haft så rikliga tillfällen att behandla den s. k. försvarsfrågan, att det kanske är förklarligt, om det numera över debatterna ligger en trötthetens och resignationens slöja. Under sådana förhållanden skall jag givetvis icke ingå på någon detaljbehandling vare sig av försvarsfrågan eller den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen, utan jag vill endast framföra några mera allmänna synpunkter.

Dessförinnan må det dock tillåtas mig att göra några erinringar med anledning av vad ett par talare här ha yttrat under debatten. Gentemot herr Trygger vill jag först säga, att den som i likhet med honom anser, att det tyder på degeneration att överhuvud taget göra några nedskärningar av utgifter till det militära försvaret, samtidigt som han anser det vara något ont, att staten för andra ändamål utgifter så mycket som hitintills varit fallet, är det tyvärr omöjligt att på allvar debattera med, ty denna åsikt är en reminiscens från gångna tider, som vid det här laget egentligen inte borde ha något annat än ett kuriositetsintresse. Vad beträffar herr Hammarskjöld har herr statsrådet redan uppehållit sig vid honom, och då är det väl inte lönt för mig att komma efter och behandla honom, men det må kanske ändå tillåtas mig att säga ett par ord. För det första vittnar det om en ovanlig känslighet från militärt håll att hänga upp sig på ett uttryck sådant som »offer», ty det begagnas dock mycket allmänt i olika sammanhang, och dessutom är det väl så, att om detta uttryck verkligen på något område adekvat täcker vad man vill ha fram, är det när det användes i samband med militarismen och vad därmed sammanhängar. Men vidare vill jag säga, att när herr Hammarskjöld i sin argumentation till stöd för sin ståndpunkt i försvarsfrågan drog fram mer eller mindre — dock huvudsakligen mer — obalanserade uttalanden i den finska borgarpressen, då var han mer än vanligt olycklig. Ty så pass mycket ha vi lärt under senare tid, att det inte torde

vara värt att söka påverka det svenska folkets ställningstagande i denna fråga genom att åberopa uttalanden i den finska borgarpressen. Det skulle för övrigt rörande den och hela den finska borgarklassen vara åtskilligt att säga, men jag skall icke ge mig in på det i detta sammanhang, ty jag vet ju, hur finkänslig man är i detta avseende. Jag vill dock tillägga, att vad som förekommit knapptast är någon vacker betalning för det koketteri, som i stor utsträckning drives här i landet gentemot den finska borgarklassen.

Beträffande det nu framlagda förslaget kan jag icke neka mig att ett ögonblick uppehålla mig vid vad som passerat under den närmast gångna tiden för att visa, hur krokiga de politiska vägarna i alla fall äro. Vi erinra oss, att vi vid förra årets riksdag hade en regering Trygger, som framlade ett förslag till försvarsfrågans ordnande, som vi naturligtvis icke kunde vara med om någon av oss, höll jag på att säga, med undantag av högern. Det socialdemokratiska partiet gick då fram med en motion, däri man hade ett förslag utarbetat till denna frågas ordnande. Enligt vad jag och även andra kunnat räkna ut slutade det förslaget med en utgiftssumma på något över 100 miljoner kronor. Jag var nog oklok att under förra årets valrörelse nämna det, men det höll på att gå illa för mig, ty man förklarade från socialdemokratiskt håll, att jag var en uppenbar lögnare och bakdantare, som förtalade det socialdemokratiska partiet och dess politik här i riksdagen, och ute bland folket gjorde man då gällande, att förslaget slutade på 87 miljoner kronor. Jag skall icke uppehålla mig vid det. Vi kunna utgå från att jag hade rätt och att förslaget slutade på 100 miljoner kronor. Det folkfrisinade förslaget slutade då på 110 miljoner kronor samt skilde sig vidare från det socialdemokratiska därigenom, att det hade fyra arméfördelningar, medan socialdemokraterna ville ha tre. Det blev då ingen lösning av försvarsfrågan, utan man hänsköt, som det heter, frågan till folket i val. Socialdemokraterna kallade till samling kring sitt försvarsprogram — hur det nu skulle tolkas, om det slutade på 87 miljoner eller 100 miljoner lämnar jag därhän. Enligt uttalanden efter valet fick det socialdemokratiska partiet en rätt god samling omkring sitt program, och man förklarade i varje fall, att svenska folket krävde regeringsskifte och önskade en socialdemokratisk regering, vilket väl var ett bevis för att man samlat sig kring det. Men när nu den socialdemokratiska regeringen skall komma med ett försvarsförslag till det svenska folket, får icke det svenska folket, som röstade med socialdemokraterna, det socialdemokratiska förslaget, utan det får vad man kan kalla herr Carl Gustaf Ekmans förslag — densammes, som i valrörelsens betecknades som en politiskt död person. Man röstar på Per men erhåller Pål, och så går det till även i detta sammanhang. Det är kanske en hel del omständigheter som gjort, att man gått så krokiga vägar, och däri ligger väl också förklaringen till att det icke blott är första gången, som vi här i vårt land ha en socialdemokratisk regering, som framlägger ett förslag till försvarsfrågans ordnande, utan att det också är första gången som en socialdemokratisk regering framlägger ett *liberalt* förslag till ordnande av försvarsfrågan. Dessa omständigheter kunna ju förklara en del saker, som annars kanske skulle förefalla tämligen oförklarliga.

Beträffande sedan frågan i övrigt skulle jag också vilja säga några ord med anledning av vad som anförts i inledningen till Kungl. Maj:ts proposition rörande det allmänna politiska läget. Det kan nu icke hjälpas, att jag i det avseendet i viss mån kanske får lov att ge herr Trygger rätt däruti, att det allmänna läget visserligen icke, som man söker göra gällande, är så utomordentligt ljust. Det är tvärtom så, att spänningen både på det ekonomiska och på det politiska området är minst lika stor som den varit förut. Detta borde enligt min mening i varje fall ändå icke vara något skäl för socialister eller socialdemokrater att, som man nu gör, försöka *stabilisera det kapitalistiska samhället*, då det väl är ett faktum, att de orosmoment, som vi ha att räkna med — möj-

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

ligheterna till att vi skola få ytterligare krigiska och militära förvecklingar — ligga i den kapitalistiska samhällsordningen med därmed sammanhängande profitbegär, med dess expansionsdrift, med dess kolonialpolitik, med dess undertryckande av vissa folkklasser och hela folk, som allt fortfarande pågår. Det är naturligtvis *däri* man har att söka dessa orosmoment, och det har stått klart för varje socialist förr i världen, att någon ro, något lugn, någon verklig fred mellan människor och nationer icke kan åstadkommas, så länge vi hava kvar den privatkapitalistiska samhällsordningen. Nu ha emellertid våra socialdemokrater kommit dithän, att de tro, att man genom att stabilisera, omforma och sätta en ny etikett på den privatkapitalistiska samhällsordningen kan framskapa verkliga garantier, och från den utgångspunkten kommer man fram till att det finnes tillräckliga skäl för oss att göra en viss, om och mindre, nedskrivning i de militära utgifterna. Jag vill framhålla detta för att visa, att även den ståndpunkten, likaväl som vad jag förut sade om själva militärförslaget och dess utgiftssummor, är så kemiskt fri från varje socialistiskt inslag, att den måste betecknas som fullständigt borgerlig.

Det har ju också talats här — och den näst föregående talaren var även inne på den saken — om en hel del oroselement, som alltfört finnas i världen. Herr Trygger berörde detsamma och talade om den bolsjevikiska agitationen o. s. v. Det där låter ju säga sig vid ett tillfälle som detta, men jag tror inte, att herr Enhörning och i varje fall inte herr Trygger, ser så primitivt på saker och ting, att de tro, att den tillspetsning i de politiska och ekonomiska förhållandena, som vi få bevittna, är en följd endast av agitation. Den ekonomiska tillspetsningen är en följd av ekonomiska förhållanden och ekonomiska lagar, och det vittnar inte om något vidare snille, om man försöker förenkla dessa problem i den utsträckning och på det sätt, som här har skett.

För min del har jag redan tidigare många gånger deklarerat min rent principiella och sakliga ställning till spørgsmålet om det borgerliga samhällets militärväsen, och jag har i detta sammanhang ingen anledning att gå in på den frågan. Jag vill endast poängtera, vad jag förut sagt, att den linje, den politik, som av det nuvarande regeringspartiet hävdas på detta område, såväl som det förslag det nu framlagt är ett borgerligt — möjligen ett borgerligt liberalt — förslag, och det har ingenting att göra med den kamp och den kampberedskap, som man ur proletär synpunkt, ur socialistisk synpunkt, alltid har ansett det vara arbetarklassens skyldighet att rusta sig för. Det är tvärtom uttryck för en trött opposition eller låt oss säga en trött generation, som ej längre har kraft att fullfölja sin opposition efter de linjer den tidigare hållit sig till utan som försöker inrätta sig efter de bestående förhållandena och vill »växa in i samhället». Den får helt naturligt i dessa sina strävanden att inrätta sig efter det bestående gå sådana vägar, som jag här pekar på, och bära fram förslag, som egentligen icke äro dess egna utan äro kemiskt fria från de synpunkter, som arbetarklassens representanter skulle biträda. Man har med andra ord måste inträda som gisslan för de borgerliga partierna och köpa deras medverkan för att kunna formellt lösa frågor av den art som den nu här föreliggande.

Herr talman! Under sådana förhållanden har jag ingen anledning att ytterligare ingå i detalj på det här föreliggande förslaget.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag begärde närmast ordet med anledning av herr Hammarskjölds yttrande, men skall, innan jag ingår på det, be att få svara min ärade vän, herr Winberg, med ett par ord. Han har, synes det mig, en alldeles utomordentlig förmåga att spela oskuld. Han kunde, sade han, inte fatta, att den socialdemokratiska regeringen burit fram det förslag, som den avgivit. Jag är alldeles viss om att han icke är i okunnighet om att den

socialdemokratiska regeringen för att få igenom ett förslag måste taga hänsyn till den majoritet, som förefinnes inom riksdagen. Den hade att välja mellan två ting, nämligen att antingen, som den har gjort, taga en besparing årligen på omkring 40 miljoner kronor, som då komma landet till godo, eller att vara stor i orden och gå fram med ett radikalt förslag, som inte hade den ringaste utsikt att gå igenom, i vilket senare fall det svenska folket alltjämt skulle få bära på precis samma bördor, som det nu en tid har burit.

Men det var egentligen ett litet ord jag ville säga herr Hammarskjöld. Jag måste säga, att hans anförande i dag beredde mig en mycket stor besvikelse. Jag hör i allmänhet mycket gärna på en politisk motståndare och anser, att det är mycket jag har att lära av en sådan och som jag bör lära av honom. Visserligen framfördes herr Hammarskjölds anförande med en stark yttre pondus, men jag tyckte, att det brast mycket i fråga om argumenteringens styrka. Man fick det intrycket, att han själv var i en mycket stor förlägenhet, när det gällde att finna argument, då han t. ex. behövde taga upp, vad som har stått i en finsk tidningspress av viss färg eller vad som för länge sedan har förekommit i enstaka yttranden av försvarsrevisionen eller dess reservanter eller till och med i en dansk försvarsministers uttalanden eller att ett visst uttryck har förekommit i den nu föreliggande statsverkspropositionen, nämligen ordet »offer». För oss vanliga människor är inte detta uttryck så märkvärdigt, utan när vi inte ha obegränsade inkomster tycka vi, att en stor utgift alltid har karaktär av offer. Sedan kan man giva detta offer med större eller mindre glädje. Det fanns ju ett slags offer, som kallades skuldoffer eller syndoffer, och det kan ju hända, att det sätt, varpå värnpliktens bördor legat på det svenska folket, gjort, att det i många fall känt offret som ett skuldoffer. Men det finnes också något, som heter lov- och tackoffer, och att fram bära ett sådant bör icke ens vara främmande för herr Hammarskjöld.

När herr Hammarskjöld sedan kom fram till den mera sakliga delen av sin argumentering, gick hans starkaste skäl ut på att det för oss aldrig kan bli huvudsaken, vad försvarsväsendet kostar, utan vad vi få ut därav i försvarskraft. Den satsen vill jag gärna stryka under. Jag satt sedan med mycket spänd uppmärksamhet för att få höra, hur denna sats skulle föras ut, men jag fann till min besvikelse, att den gamla historien upprepades och att det hela vägen, till och med när han kom in på de olika detaljerna, så gott som uteslutande var fråga om kvantiteten: så och så många dagar skulle det svenska folket övas, så och så många man skulle tagas ut. Men däremot hörde jag nästan ingenting om hurudant försvaret skulle vara i kvalitativt hänseende och huru övningarna skulle bedrivas. Det förefaller mig dock, som om den saken skulle vara minst lika viktig som frågan om ett större eller mindre antal dagar. Det har ju sedan långliga tider tillbaka klagats över att värnpliktstiden icke uttages och användes på det rätta sättet, och det har framhållits, att den svenska staten skulle kunna få ut oändligt mycket mer i försvarskraft än den får, om blott den givna tiden användes ordentligt. Inför detta har jag många gånger känt: ack, om de ledande bland våra militärer, och då kanske icke minst generalstabschefen, hade litet mera verklig fosterlandskärlek! När jag säger detta, sätter jag icke i fråga hans varma känsla för fosterlandet och inte heller hans beredvillighet att giva sitt blod för landet, om det kräves, men jag skulle vilja önska, att det finnes litet mer av vad jag vill tillåta mig kalla verklighetsbetonad natur i denna kärlek.

Ser man på läget, sådant det faktiskt föreligger, vågar jag väl nästan säga, att vi här i riksdagen stå inför det faktum, att försvarskostnader ungefär inom den ram, som angives i det kungl. förslaget i år, är den norm, inom vilken vi ha att röra oss. Man må hoppas och önska, att dessa kostnader kunde drivas upp sjudubbelt, men jag menar likväl, att om man har litet verklighetssinne,

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

skall man finna, att detta hör till de fromma önskningarnas område. Och det är då jag tänker: Om det nu finnes någon verklighetsbetonad fosterlandskärlek, då skulle man icke envist bita sig fast vid någonting som icke kan realiseras, bara drömma om vad som skulle kunna åstadkommas med detta, som icke finnes till i verkligheten, utan då skulle man se till *vad som kunde göras inom den ram*, som nu synes vara möjlig att uppnå. Och då förefaller det mig, att, om den sakkunskap, som finnes hos våra militärer, ärligt och öppet ställdes till tjänst för fosterlandet, så att inom denna ram det bästa möjliga kunde ernås — då skulle vi ha gjort någonting, som vore av verklig betydelse för vårt försvar. Som det nu är, hör jag vartenda år från tjugotals ungdomar, hur månader få gå, innan de få börja ens med några skjutövningar; hur månader få gå, under vilka de vandra miltal — som man tycker, utan mening — på vägarna, under det att de icke få syssla med det som hör till de egentliga försvarsövningarna. I stället har man en mängd honnörsövningar och exercis, som ju kunna vara bra, när man har obegränsad tid att förfoga över, men som från försvarets synpunkt borde alldeles bannlysas, när de taga bort tid från det som skall vara av betydelse för försvaret och vars ordentliga inlärande vore av utomordentlig vikt.

Det är under en varm förhoppning, att under utskottsarbetet den synpunkt, som jag tagit mig friheten att här framföra, åtminstone i någon mån skall komma till beaktande, som jag vågat framställa denna vädjan.

Om jag sedan finge endast under ett ögonblick peka på en liten detalj — en mycket viktig detalj för övrigt — som jag många gånger tänkt över, så vill jag säga, att det system, som vi kommit in på, att taga ut studenter till underbefäl eller reservbefäl, lider av vissa betänkliga brister. Det har så många gånger sagts, att jag nästan tvekar att upprepa det, men alla dessa studenter, som till stor del ägna sig åt fortsatta studier, ha väl icke eo ipso särskild begåvning för rent idrottsliga prestationer. Det är icke alls säkert — fränsett nu alla kostnader och allt obehag för dem själva — att de äro det lämpliga materialet för utbildande av underbefäl. Däremot har jag många gånger tänkt på en annan sak. Vi ha ju en mängd av landsstormsföreningar i riket, där en hel del intresserad ungdom använder sina fristunder just för att öva sig både i skjutning och i andra militära idrotter. Vi hava ungdomar, som kommit något över denna ålder, i skytteleden. Vi hava på detta sätt verkligen en hel mängd för vårt försvar intresserat folk. Jag har tänkt mig den möjligheten att man skulle kunna få något grepp om dessa och på så vis få till befäl utbildade sådana, som både hade kärlek till saken och en viss förberedelse för uppgiften och om vilka man sålunda kunde hoppas, att de skulle kunna bli de mest lämpade till det av behovet påkallade underbefälet.

Jag har, herr talman, naturligtvis intet yrkande.

Herr Fehr: Herr greve och talman! Jag vill börja, där den siste ärade talaren slutade — med frågan om studenternas värnplikt.

Det torde vara kammaren bekant, att den förlängda värnpliktstiden för studenter och jämställda tillkom i 1914 års härordning och att den till icke oväsentlig del berodde på framställningar från studenterna själva. Dessa framställningar gjordes icke därför, att studenterna hade någon direkt trängtan efter en förlängd värnpliktsutbildning; de gjordes icke heller därför, att studenterna — såsom den föregående ärade talaren uttryckte sig — eo ipso skulle vara särskilt lämpade i gemen för en sådan befälsställning, som denna utbildning avser att giva. Jag vill i den punkten understryka, vad den föregående talaren sade. Det vore önskvärt att finna någon annan kategori, som kunde ersätta studenterna. Jag vill dock tillägga, att bildningen givetvis har sitt värde även i detta fall. Den föregående ärade talaren sade, att studenterna

icke äro så framstående idrottsmän och därför kanske icke heller så lämpade för dessa befälsplatser. Jag tror dock, att studenterna ha sin plats att fylla. De kunna fylla den, ehuru det vore önskvärt att finna något annat. Studenterna gingo icke heller in för detta yrkande av den anledningen, att de skulle ha särskilt god ekonomi, så att det för dem icke skulle innebära något offer. Om man undersöker, hur studenternas studieförhållanden äro, skall man finna, att den övervägande delen studerar på skuld. Anledningen till att studenterna framställde ett sådant yrkande var att söka på ett annat plan. De avsågo att ge ett föredöme. Studenterna hade nog redan då och hava alltjämt klart för sig, att den mycket omtalade försvarsolusten har sina mycket respektabla skäl. Även om man icke kan säga, att värnpliktsolusten är så stor, som den påstås vara, beror det i mångt och mycket på omständigheter, som icke äro den värnpliktiga ungdomens fel. Den beror i första rummet på en bristfällig användning av övningstiden — det är militärernas fel. Den beror i andra rummet på att värnpliktstiden kommer att störande ingripa i de värnpliktigas privata ekonomi. Det beror på att våra arbetsgivare ännu i mycket stor utsträckning försumma att taga den hänsyn till de värnpliktigas intressen, som deras ställning och deras ofta på tungan förda fosterlandskärlek borde kräva. Allt detta visste studenterna. Men det fanns dock en tanke, som var naiv men som var naturlig för ungdomen, och det var tanken att genom ett sådant föredöme, som där gavs, genom att själva erbjuda sina tjänster för en längre utbildningstid — om herr talmannen tillåter mig att använda ett studentikost uttryck — lära den övriga värnpliktiga ungdomen att litet grann skämmas för att mot värnpliktsutbildningen använda sådana argument, som grundade sig på personliga obehag. Resultatet av detta föredöme har icke blivit i yttre hänseende så lysande. Visserligen förhåller det sig nog så, att de studentutbildade bereda en möjlighet för att armén vid krigstillfälle för närvarande skulle kunna växa ut och tillgodogöra sig snart sagt hela landets värnkraft. Det kan endast ske tack vara den tillgång till studentutbildat befäl, som denna förlängda värnpliktsutbildning för studenterna har givit.

Hur ställer det sig i övrigt med verkningarna av detta föredöme? Ja, därpå får ju den föreliggande propositionen ge ett svar.

Jag vill erkänna, att denna proposition har många och stora förtjänster. Jag tänker då icke på den behandling, som där tillmätts det frivilliga skytteväsendet. Efter min uppfattning är tvärtom denna avvisande hållning för varje demokratiskt parti med anspråk på att hysa ett uns av försvarsvilja en orimlighet. Jag tänker icke heller på den underbara Steinachoperation, som försvarsministern har underkastat våra gamla pansarbåtar och varav han meddelar resultatet på sidan 210 i propositionen. Operationen har som bekant utfallit med det gynnsamma resultat, att livslängden för våra övervattensfartyg kunnat förlängas med 25 procent av den livslängd, som annars hittills ansetts vara rekord. Jag tänker icke heller på den etikett, om vilken det har mycket talats under debatten den sista tiden: de två reservfördelningarna. Etiketten är mycket vacker; felet är bara, att det finns ingenting i flaskan.

När jag säger, att det finns förtjänster i propositionen, tänker jag däremot kanske i allra första rummet på den behandling, som propositionen ägnar frågan om den civila försvarsberedskapen. I fjolårets proposition behandlades denna sak knappast alls; i denna proposition göres den däremot till föremål för en ganska ingående utredning. Jag erkänner, att jag tror, att frågan icke är slutbehandlad därmed. Det finns mycket att göra, och propositionen har icke tagit sikte på att detta dock är en fråga, som borde lösas i ett sammanhang med det övriga — försvarsministern förbehåller sig ju att få återkomma till saken. Men propositionens behandling av frågan är ett obestriddigt och erkännansvärt framsteg. Jag vill i detta sammanhang också anteckna, att un-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

derofficersfrågan, som även varit i behov av en lösning, i denna proposition förts ett verkligt steg framåt, utan att jag därmed velat uttala någon uppfattning angående det tekniska sätt, på vilket frågan i propositionen är löst. Trots dessa och andra här icke nämnda förtjänster är det för min uppfattning och med hänsyn till den utgångspunkt, som här angivits och om vilken man icke bör tveka — att man skall försöka tillgodogöra sig landets hela värnkraft — alldeles självklart, att propositionen i förefintligt skick är fullständigt otillfredsställande. Jag kan tillägga, att propositionen liksom varje annat förslag i försvarsfrågan, det må utgå från fyra eller sex arméfördelningar, givetvis är synnerligen lämpad att bilda en utgångspunkt för förhandlingar.

Att under de ökade risker, som ett antagande av detta förslag givetvis skulle medföra, studenterna fortfarande underkastas något förlängd tjänstgöringstid, finner jag icke överraskande. Jag tror för min del, att studenterna med en viss glädje skulle alltjämt bära denna börda, därför att de måste dock känna med sig, att den verksamhet de därvidlag utöva, är till gagn för det hela, och de äro nog ännu så naiva, att de tänka sig, att det föredöme, de velat giva och givit, väl ändå till sist skall verka i någon mån. Jag skall icke blanda mig i den filologiska strid, som här förts om begreppet offer. Men vad som ligger därunder är väl ändå på bägge hållen samma riktiga tanke, nämligen att det är bättre, att det som nu skall givas till försvaret och som för dess räkning måste utföras göres med glatt hjärta, än att det göres med surmulen min. Det blir väl icke lättare att bära, därför att man bär det som en tyngd.

Om jag alltså icke i princip tror, att den föreliggande propositionen innebär någon möjlighet att komma ifrån en fortsatt förlängning av den särskilda studentutbildningen, så är det ju emellertid ett uppenbart intresse för det allmänna och en rättighet för studenterna, att denna utbildning förläggas på ett sådant sätt, att den med största möjliga militära resultat förenar minsta möjliga obehag för de värnpliktiga. Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har lyckats finna en utväg, som icke i någotdera av dessa hänseenden tillfredsställer. Studenterna bestå av två kategorier, dels de, som skola fortsätta sina studier vid akademier, dels de, som omedelbart skola ge sig ut på förvärvsarbete. De, som skola fortsätta sina studier, ha först och främst det intresset, att de önska få studierterminerna i möjligaste mån ograverade. De åter, som skola ägna sig åt förvärvsarbete, hava ett intresse av att få fullgöra hela den förlängda övningstiden i en följd. Ur militär synpunkt är det givetvis ett önskemål, att den tid väljes under året, då de bästa möjliga utbildningsresultaten stå att ernå. Ingendera av dessa synpunkter tillfredsställas av propositionen. Tiden föreslås förlagd under första året från mitten av juni till den 22 december, strax före julafton, och därefter följer under andra året med början i slutet av juli 45 dagars slutlig utbildning plus 25 dagars regementsmöte, alltså sammanlagt 70 dagar under andra året. Att detta för dem, som skola studera vid akademier, är ytterst olämpligt, faller genast i ögonen. De få sin första hösttermin förstörd, och den första höstterminen betyder ofta det första läsåret, därför att till denna termin äro åtskilliga obligatoriska kurser förlagda, vilkas bevisande är ett villkor för att kunna tillgodogöra sig vårterminens undervisning. Att de, som icke skola fullfölja studierna utan ägna sig åt förvärvsarbete, skola hava stor olägenhet av att under det andra året få avbryta arbetet för 70 dagars värnpliktstjänstgöring, är uppenbart. Att det ur militär synpunkt är en orimlighet att förlägga en väsentlig del av utbildningen till tiden oktober, november och december fram till strax före jul — den kanske sämsta utbildningstiden under hela året, vilken ju icke heller erbjuder något tillfälle till vinterutbildning — torde vara uppenbart.

Det besynnerligaste i denna sak är emellertid, att hela denna fråga och dessa synpunkter behandlades här i fjol och blevo med all klarhet framlagda redan

då. Man står då frågande, varför regeringen nu har stannat för detta besynnerliga förslag. Jag måste tillåta mig att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa den frågan, om det är i syfte att bereda en bestraffning för studenternas åtagande som detta förslag har tillkommit, och om det i så fall är idealiteten eller bildningen, som i första hand ausetts vara straffvärd. För min del anser jag ingendera vara något brott men anser en sådan bestraffning vara något annat.

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag ber att få omedelbart besvara den av herr Fehr framställda interpellationen, eftersom frågan om studenternas utbildningstid kommit att taga så stort rum i de sista talarnas anföranden.

Frågan om studenternas utbildningstid och den riktiga förläggningen därav har ju icke blott i föl utan på ett långt tidigare stadium i försvarsrevisionen varit föremål för mycket ingående överväganden. Det har också vid olika tillfällen varit anledning att överväga den lämpliga förläggningen, när jag tidigare suttit på den post, jag nu innehar.

Jag anser det onödigt att besvara spörsmålet, om det här är fråga om en bestraffning. Det tillkommer icke mig eller Kungl. Maj:t att i detta avseende utdela några bestraffningar. Vi ha icke heller känt något behov därav. Jag har för övrigt alltid tillhört dem, som motsatt sig det resonemang, som gör gällande, att man skall låta den hållning, som studenterna intogo 1914, bestämma deras utbildningstid. Jag tror alltså, att vi kunna lämna utanför diskussionen den synpunkten.

Jag har tidigare varit inne på alldeles samma linjer som herr Klefbeck, i det att jag icke har kunnat se, att det föreläge någon särskild anledning att tilldela studenterna en längre övningstid än övriga värnpliktiga. Jag har också trott, att det finnes andra än studenterna, som bättre lämpade sig för att undergå den utbildning, som nu avses för studenterna, och bättre fylla de uppgifter, som denna utbildning syftar till. Emellertid har det vid undersökningar, som verkstälts, visat sig nästan oöverkomligt att fastställa några grunder för en sådan uttagning. Och när jag icke har kunnat finna bättre grunder för uttagningen men ändå ansett det nödvändigt att bibehålla en viss grupp, som finge en viss underbefälsutbildning, har jag måst stanna, såsom jag också angivit i propositionen, vid att föreslå en fortsatt särställning för studenterna i detta avseende. Jag tror emellertid, såsom också framhållits i propositionen, att med den minskning av övningstiden, som här skulle ske, blir det för studenterna icke längre så kännbart, som det var, när de hade 485 till 500 dagar, och icke heller så kännbart, som det har varit under provisorietiden.

Såvitt jag har kunnat finna vid de överläggningar, som ägt rum rörande förläggningen av studentvärnpliktigas utbildning, är det praktiskt taget omöjligt att tillgodose alla de önskemål, som därvid framkommit — önskemålen om att icke förstöra studierna och att ändå få utbildningen förlagd på det mest praktiska sättet. Ingen annan värnpliktsgrupp undgår det obehag, som kan följa med att på en viss bestämd tid tagas ut för fullgörande av sin övningstid. Studenterna kunna i det fallet icke hava större anspråk än övriga värnpliktiga, men kunna kräva precis samma hänsyn som dessa. Det gjordes också på sin tid en utredning, huruvida man icke genom en delad förläggning av övningstiden skulle kunna tillmötesgå de önsksningar, som funnos, om att icke förstöra studietiderna. Det visade sig emellertid, att denna undersökning, som utfördes bland studenterna själva, fick det något överraskande resultatet, att den mycket övervägande delen av dessa uttalade sig för en förläggning i en följd av tjänstgöringstiden — det övervägande flertalet önskade alltså icke den uppdelning, som man trodde skulle vara bäst för att tillgodose önsksningarna om studiernas ostörda bedrivande. Senare har man haft den utvägen att vid vissa av special-

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

vapnen och vid infanteriets studentkulsprutekompani ha en delad utbildning och dit hänvisa sådana studenter, vilkas intresse bäst sammanfaller med en sådan förläggning. Man har i den kungl. propositionen följt den tanke, som fick det starkaste understödet från studenterna själva, genom att välja en sammanhängande förläggning, dock med en ökning av tiden kring repetitionsövningen.

Att man till repetitionsövningen knutit en större del av tiden, beror därpå, att, om utbildningen av de värnpliktiga till viss befälsställning skall få någon mening, måste det beredas särskilda möjligheter för dem att i egenskap av befäl tjänstgöra vid trupp, och det är för att möjliggöra en sådan tjänstgöring med största effektivitet, som man har ansett det lämpligt att lägga en större del av utbildningstiden än själva repetitionsövningen till ett annat år än det, då den första utbildningen äger rum.

Jag tror, att jag med dessa förklaringar har givit ett i så måtto tillfredsställande svar på interpellationen, att alla misstankar om någon bestraffningslusta torde vara undanröjda.

Eftersom jag nu har ordet, vill jag beträffande den s. k. Steinachoperation, varom här talades, säga, att jag icke riktigt förstod herr Fehrs bildspråk. Det har icke gjorts något som helst försök att på pansarbåtarna omplanta några för dem förut främmande föremål, som skulle göra, att de finge förmåga att leva längre. Det har icke ens föreslagits någon förstärkning av pansaret eller dylikt. Vad jag gjort är, att jag har beräknat, att de med sin normala utrustning skulle kunna leva längre än som angivits såsom det normala i de beräkningar angående livslängden, som gjorts. Det är självklart, att det här beror på vilken förslitning fartygen under sin tjänstetid äro utsatta för. Om vi såsom normalt skulle räkna med den period, då våra krigsfartyg fingo gå i ständig vakthållning vid våra kuster för att värna vår neutralitet och därvid underkastades en onormal förslitning — om man räknade med något sådant som normalt, skulle troligen icke ens nyssnämnda beräkningar om den normala livslängden kunna hållas. Om man däremot utgår från en fredsperiod som det normala och från att våra fartyg i allmänhet endast användas för övningsändamål, är det alldeles visst icke oberättigat att räkna med en något längre livstid för fartygen. Och det visar sig ju också, att på grund av den bristande ersättningsbyggnaden under åren efter kriget hava de marina myndigheterna ansett sig kunna i mycket hög grad föreslå förlängningar i de olika fartygens livslängd — i så hög grad, att till och med vissa fartyg, som i föl enligt vissa förslag, som då förelågo, ansågos böra utrangeras, nu av de militära sakkunniga fått ett sådant betyg i fråga om sin kapacitet, att de till och med kunnat räknas till första linjen. Jag tror, att under de förhållanden, från vilka man är berättigad att utgå, kommer den av mig förordade förlängningen av fartygens beräknade livstid med 25 procent icke att visa sig vara grundad på falska förutsättningar.

I fråga om en annan sak, som berördes av den siste talaren, nämligen reservfördelningarna, tyckte jag också, att omdömet var formulerat väl tillspetsat, när det sades, att detta endast är en vacker etikett, men det är ingenting i flaskan. Det ligger så till, att det finns en del människor i vårt land, som mena, att särskilt under den närmaste tidsperioden hava förhållandena ännu så litet hunnit stabilisera sig, att det finns anledning till stor försiktighet, och dessa människor oroas av förslag, som gå rätt långt ned i minskning av vår försvarsorganisation. Vi socialdemokrater ha i föl liksom vi göra i år hävdad den uppfattningen, att vad vi vid olika tillfällen föreslagit för oss representerat en möjlighet att fylla de uppgifter, som man kan ställa på vårt försvar. Vi ha dock även velat anvisa den möjlighet, som finnes, att för en rätt lång period framåt organisera reservfördelningar och alltså uppställa mera stridskrafter än som enbart är möjligt med hänsyn till den föreslagna fredsorganisationen. Jag tror icke, att det är oviktigt i synnerhet för de delar av folket, som ha den uppfattningen, att det

under de närmaste åren behöves större försvarskrafter, att just övergångspersonalen på det sättet disponeras, att man under dessa år faktiskt besitter en viss styrka utöver fredsorganisationen. Det är icke en flaska utan innehåll. Men det är visserligen ett innehåll, som består endast en viss tid. Under denna period kan man emellertid komma till en bättre överblick på framtiden, och det finnes ju möjlighet, därest det under denna period skulle visa sig, att reservformationer även i fortsättningen äro nödvändiga, att upptaga det spörsmålet till behandling. Genom det föreslagna sättet att organisera personalen på övergångsstat skapas under de närmaste åren den ökade trygghet, som mången anser nödvändig just under denna tid, och samtidigt finnes möjlighet att skaffa en överblick, huruvida under en kommande period, då denna reservorganisation icke står till förfogande, vi böra vidtaga åtgärder för att ersätta den, därest det skulle visa sig nödvändigt.

*Kungl.
propositioner
ang. förevurs-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herr greve och talman! Endast ett par ord med anledning av herr utrikesministerns anförande.

Då jag i mitt förra uttalande gjorde gällande, att det låg en stor anledning till uppskov med denna frågas avgörande däri, att i händelse Genèveprotokollets bestämmelser eller några liknande bleve godtagna, Sverige skulle ådraga sig militära förpliktelser, vilka onekligen kunde komma att få väsentligt inflytande på anordningen av vårt försvar, så gjorde herr utrikesministern det påståendet, att Genèveprotokollet i själva verket icke innehölle några bestämmelser om kontrahenternas militära förpliktelser utöver vad som redan förelåge i pakten. Sedermera modifierade excellensen sitt yttrande därhän, att han talade om, att det icke fanns några *preciserade* förpliktelser i militärt avseende i detta protokoll.

Nu vet jag icke, om excellensen har en liknande uppfattning i denna fråga, som åtskilliga ha i en annan —, att, om man lovar något muntligt, blir det icke bindande med mindre man sedermera giver skriftligt på det. Man skulle sålunda här ha åtagit sig förpliktelser, men de betydde ingenting, därför att de icke vore närmare preciserade. För mig är en förpliktelse alltid en förpliktelse, och är den mera allmänt hållen, skall man i god tro utfylla den. Att det i förevarande fall finnes en förpliktelse till militär hjälp är alldeles uppenbart, om man läser artikel 11 i protokollet, där det heter: Dessa militära förpliktelser böra tolkas så, att det åligger varje signatärmakt att, i den mån dess geografiska läge och särskilda förhållanden beträffande rustningarna det medgiva, lojalt och verksamt medverka till att upprätthålla nationernas förbunds akt och motsätta sig varje anfall.

Det är väl således uppenbart, att det här är fråga om en moraliskt och juridiskt bindande förpliktelse. Den är visserligen icke preciserad fullständigt, men för en opartisk domare och för en gentleman bör det i varje fall icke vara något tvivel om, vad man har att göra på grund av denna förpliktelse.

Förresten, hela detta försök, som man gjort från åtskilliga håll, att reducera de militära förpliktelserna enligt Genèveprotokollet är för mig alldeles ofattligt. Jag är övertygad om, att hans excellens herr utrikesministern, som är en så framstående jurist, delar min åsikt, att, när man skall tolka ett avtal, ett kontrakt och de särskilda uttrycken i ett dylikt, ett av de allra bästa medlen är att noga undersöka, vad det är för resultat man avsett att vinna med ifrågavarande kontrakt. Ändamålet hjälper en att få klarhet i de särskilda punkterna, ty är det förnuftiga människor, som slutit ett kontrakt — och när jag skall tolka ett kontrakt, får jag väl utgå från det — måste ovillkorligen deras syfte med det hela vara en ledning, när man skall tolka vad där säges i de särskilda punkterna.

Nu veta herrarna, att hela detta protokoll har karakteriserats med tre ord: arbitrage, sécurité och désarmement, eller uttryckt på svenska: skiljedom, trygg-

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

het och minskning i rustningarna. Ja, tryggheten det är just en av de stora huvudsakerna, som man vill vinna genom den i protokollet innehållna överenskommelsen. På vad sätt skall man vinna trygghet? Jo, just på det sätt, att den ene skall hjälpa den andre. Den ene är berättigad att få hjälp i en viss situation, och den andre är skyldig att hjälpa. Tager man bort denna skyldighet, vad finnes då kvar, vad blir det för trygghet i så fall?

Nu sade utrikesministern, att den enda egentliga förpliktelse, som här finnes i militärt hänseende, vore den, som det i protokollet omförmäles att man kan åtaga sig genom särskild överenskommelse att hjälpa en annan. Ja, detta är ett tillägg. Utöver de vanliga förpliktelserna enligt Genèveprotokollet kan man åtaga sig särskilda, längre gående militära förpliktelser. För min del har jag opponerat mig mot denna bestämmelse i protokollet, ty jag anser, att, om man skall ha ett allmänt avtal om hjälpplikt, bör det icke kompletteras genom allianser eller annat, ty då kommer man tillbaka till den gamla allianspolitiken. Utrikesministern tycktes icke finna det alls otrevligt, att nästan hela denna militära förpliktelse enligt Genèveprotokollet, sådan han fattar den, bleve en alliansförpliktelse. Detta är ganska egendomligt, ty jag har städse hört den gamla allianspolitiken särskilt starkt utdömas från socialdemokratiskt håll, där man ansett, att det var just den, som föranledde världskriget. Om nu Genèveprotokollets egentliga innebörd i militärt avseende är möjligheten av nya allianser, så får jag verkligen säga, att jag har svårt att förstå den entusiasm, som herrarna i Genève visade, när detta protokoll blev av förbundsförsamlingen antaget.

Sedermera gjorde utrikesministern mot mig gällande, att jag genom ett yttrande jag fällde skulle kunna skada vårt land. Jag är mycket känslig för en sådan anmärkning. Detta yttrande lyder ordagrant på följande sätt: »Den i Genève avsedda överenskommelsen må emellertid få sitt slutliga innehåll fastställt vare sig etc., så finnes det icke något rum inom en dylik överenskommelse för stater, vilka, i likhet med den värnpliktige, som söker frihet från tjänsten genom att göra sig krigsoduglig, ensidigt förminska sin försvarskraft, utan att taga hänsyn till omfattningen av de skyldigheter, som kunna åligga dem enligt det internationella avtal, som de förklarat sig beredda att biträda.»

Jag har mycket svårt att förstå, på vad sätt detta uttalande skulle kunna skada Sverige i utlandet. Kan det verkligen skada ett land, att en politisk person inom dess representation uttalar, att det bör vara heder och ära, som skola bestämma vårt handlingssätt visavi andra makter, att vi icke böra åtaga oss annat än vad vi äro fullt beredda att utföra? Jag kan icke tänka mig det. För övrigt har jag tillräcklig tilltro till hans excellens' diplomatiska förmåga för att antaga, att han skall lyckas klarera denna punkt till Sveriges bästa, ifall den skulle uppväcka någon svårighet.

Sedermera återstår en liten sak. Jag har tillåtit mig i år liksom i fjol säga, att, om jag skulle bedöma, huru stort försvar Sverige borde ha på grund av det utrikespolitiska läget, så skulle jag stanna vid 1914 års försvarsordning, modifierad i enlighet med världskrigets erfarenheter, men att jag måste reducera detta krav därför, att jag icke kan vara med om att tillstyrka ett försvarsväsen, som vi kanske icke skulle kunna hålla uppe mer än några få år. Jag måste, då vi icke veta, huru länge det nuvarande utrikespolitiska tillståndet kommer att vara, se till att vi ha ekonomiska och finansiella krafter att under en längre tid bevara den försvarsberedskap vi antaga.

Då sade hans excellens herr utrikesministern ungefär följande: varför har herr Trygger tagit just 1914 års härordning till utgångspunkt för att sedermera göra den reduktion av ekonomiska skäl, som han gjort, varför har icke herr Trygger undersökt, vad som fordras för att försvara Sverige i vilken situation som helst, så att vi skola kunna vara fullt säkra om att vi kunna skydda vår självständighet mot vilken fiende som helst? Ja, det gav mig en angenäm

erinran om min ungdomstid, när jag hörde detta yttrande från hans excellens. Det påminde mig om den tidpunkt, när vi började på vår nation i Uppsala diskutera frågor för att lära oss att upptaga argument och besvara desamma. Då vi voro ej så litet oerfarna, gjorde vi ofta så, att vi ställde upp problemen som om de skulle lösas under förutsättningar, under vilka de ifrågavarande problemen icke kunde tänkas komma att existera. Förhållandet vore enahanda, om jag som utgångspunkt, när jag skulle bedöma, vilken ställning jag skulle intaga till Kungl. Maj:ts proposition, skulle taga frågan, vilka försvarskrafter Sverige borde ha för att kunna skydda sig t. ex. mot en allians mellan Ryssland, Tyskland etc.? Det är ju orimligt.

Emellertid, eftersom hans excellens var nyfiken att få veta, varför jag tagit 1914 års härordning som utgångspunkt, skall jag tala om det. Det är nämligen så, att 1914 års härordning är den nu lagligen gällande, och av denna är provisoriet endast en tillfällig modifikation. Detta var skälet till att jag utgick från 1914 års försvarsorganisation. Jag tror icke, att jag på något sätt brustit i klokt handlingssätt genom att förra året göra på det sättet och detta är på samma sätt, ehuru jag från olika synpunkter klandrats därför både i fjol och i år.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén**: Herr greve och talman! Herr Trygger var nog älskvärd att giva mig en komplimang för min diplomatiska förmåga, och jag ber att få kvittera detta med att säga, att jag har så stor tilltro till herr Tryggers skarpsinne, att jag tror, att herr Trygger mycket väl förstår den argumentering jag använde, när jag förklarade, att det uttalande han hade haft var synnerligen förvånande och att det dessutom kunde vara ägnat att sprida en felaktig uppfattning om det föreliggande förslaget och därmed vara skadligt för vårt land.

Mitt resonemang var nämligen det, att, därest herr Trygger menade, att Sverige genom att acceptera Kungl. Maj:ts förslag skulle handla som en värnpliktig, som stympat sig själv för att undgå sina förpliktelser som medborgare, om herr Trygger menade detta med sin liknelse, var detta att nedsätta Kungl. Maj:ts förslag — som riksdagen dock måhända så småningom kommer att acceptera innevarande år — på ett sätt, som är fullkomligt orimligt och fullständigt otillåtligt.

Herr Trygger gjorde också några anmärkningar mot mitt bemötande av hans uttalande om Genèveprotokollet. Jag får säga, att herr Trygger har illa förstått vad jag yttrade. Min ståndpunkt var den, att vi icke på grund av Genèveprotokollet skulle vara skyldiga att vidtaga några särskilda organisatoriska anordningar för att i förväg vara rustade för att taga del i en eventuell, samfällad aktion. Jag yttrade mig icke alls om frågan, huruvida vi överhuvud taget äro skyldiga att gå med, utan resonemanget rörde sig om de organisatoriska konsekvenser, som en anslutning till Genèveprotokollet skulle ha i avseende å vår försvarsfråga. Därvidlag är det ju så, att Genèveprotokollet icke gått därefter, såsom givetvis från vissa håll önskats, att det så att säga organiserar en stor sanktionshär, till vilken de olika staterna skulle lämna bidrag, utan det har gjorts så, att man uppställt vissa allmänna principer om staternas solidaritetsplikt, och det uttryckes i de ord herr Trygger nyss anförde, d. v. s. att staterna skola lojalt och effektivt och med hänsyn till deras läge och tillståndet ifråga om rustningar bidra till att motstå ett anfall. Men dessutom har Genèveprotokollet uppställt en regel om frivilligt åtagande av preciserade militära förpliktelser. En stat, som gör ett sådant frivilligt åtagande, är alltså skyldig att företaga organisatoriska anordningar i avseende å sina militära rustningar för att kunna lojalt uppfylla sina förpliktelser. Jag tror, att den tolkning, jag i detta avseende givit, är fullkomligt obestridlig.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Slutligen ville herr Trygger upprepa sin argumentation i 1924 års försvarsproposition, då han förklarade, att det utrikespolitiska läget fortfarande krävde den försvarsplan, som antogs 1914, men att vi av ekonomiska skäl icke kunde stå ut med den. Ja, jag vidhåller den anmärkning jag gjorde i mitt föregående anförande, nämligen att det är ett föga logiskt resonemang att säga, att läget egentligen kräver det och det försvaret, fastän vi icke kunna ekonomiskt stå ut med det. Om man alltså, när man talar om vad läget kräver, icke tager hänsyn till vad vi ekonomiskt kunna stå ut med, så blir det ett meningslöst tal att använda uttrycket, att läget kräver det och det måttet av försvar. För övrigt framgår det av mitt föregående yttrande, att jag för min del icke tror, att man kan på detta exakta vis säga, att 1914 års försvarsplan är precis vad ett visst utrikespolitiskt läge kräver.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att få till protokollet åtminstone antecknat ordet *avrustning*, som hittills saknats i denna debatt och som också, såvitt jag kunnat finna, saknas i Kungl. Maj:ts proposition.

En tidning menade häromdagen, att det saknades glans över statsministerns yttrande i ingressen till den kungl. propositionen. Jag får verkligen tacka statsministern därför, att han icke sökt att med någon falsk hänförelse förgylla upp det nedsjunkna innehåll, som en försvarsproposition alltid måste ha. Jag finner det också särskilt förtjänstfullt, att han nyktert från dagordningen avfört erövringskrig såsom en fara för oss. Han säger nämligen, att vi icke ha anledning att uppbygga vårt försvar med tanke på ett angrepp mot landet i erövringsssyfte.

Men sedan blir hans anförande dunklare, och det kan man ju lätt förstå. Han säger, att risken är av en annan art. När statsministern skall förklara denna andra art, får man icke klart för sig, vari den skulle bestå. Den definieras i allmänhet med »möjligheten att varda indragen i konflikter mellan andra stater».

Jag förmodar, att det så kallade neutralitetsförsvaret till väsentlig del åtminstone också avförts från dagordningen. Åtminstone saknar man lyckligtvis i denna proposition ordet »neutralitetsförsvaret» med dess oklara utgångspunkter och dess överdrivna krav på härordningar. Emellertid, i nämnda uttalande, som nu ligger till grund för regeringens ställning, saknas, så vitt jag förstår, principiella grundsatser och en ledande problemställning och de återfinnas ej heller annorstädes i propositionen. Uttalandet börjar med följande ord: »I vårt liksom i andra länder förnimmes med styrka behovet av att ernå lättnader i den betungande rustningsbördan.» Sedan förekommer upprepade gånger talet om »minskning i rustningarna», men ordet *avrustning* finner man icke någonstädes.

Jag vill då säga, att i vårt land liksom säkerligen i många andra länder lyssnar eller längtar folkets breda lager efter *avrustning* rätt och slätt och ej efter några tillkrånglade förespeglingar. När man försöker lugna dem med att de få minskade rustningar i stället, så bli de icke alls tillfredsställda, och varför det? Jo, därför att ett sådant löfte giver dem ingen ledstjärna och tillförsikt, rustningarna komma i alla fall att vara kvar och utgöra samma brännbara ämne som förut. Vidare förstår nog det sunda förnuftet, att en minskning av rustningarna med bifall av rivaliserande stormakter är ett problem, som från det hållet erkännes vara så oerhört svårt, att jag för min del skulle vilja likställa det med lösningen av cirkelns kvadratur.

Nu ha vi visserligen fått Genèveprotokollet, men även detta protokoll kan icke vara ägnat att lugna folkens farhågor och varför? Jo, för det första därför, att i protokollet uttryckligen angives, att detsamma icke kommer att

giva oss någonting, förrän en allmän minskning av rustningarna blivit genomförd. Och om man icke tror mycket på möjligheten därav och i varje fall förstår, att rustningsväsendet med dess demoraliserande verkningar åt alla håll fortfarande skall äga bestånd, så är det givet, att man icke heller vågar slå sig till ro med Genèveprotokollet.

För övrigt uppfordrar protokollet — det bör vara tillåtet att tala också om dess debetsidor — det uppfordrar oss att kasta oss i armarna en för alla och alla för en i ett vapenförbund, i vilket icke inträtt tre av världens mäktigaste och mest krigsfarliga stater, nämligen Tyskland, Ryssland och Nordamerikas förenta stater. Jag räknar nämligen det senare landet numera som en krigsfarlig stat.

Protokollet kan icke heller skänka oss någon uppenbar tillförsikt, därför att skiljedomen icke skall få gälla *rätten* i dess fulla utsträckning. Man undantager från skiljedom alla en stats, icke ett folks, inre angelägenheter. Själva ordet »inre angelägenhet» är ett obestämt begrepp. Det är givet, att i verklig mening inre angelägenheter böra undantagas, men vad menas härmed? Jo, enligt protokollets avfattning har man sett sig tvungen att utsträcka detta begrepp så, att nationernas självbestämmningsrätt betraktas som en inre angelägenhet för den stat, som har en främmande nation under sin lydno. Härav följer, att sådana realiteter som det stora asiatiska frigörelseproblemet och det nordafrikanska frigörelseproblemet och rättelser av de oriktigheter, som ännu inom den europeiska världsdelen äga rum i detta avseende, alla dessa oerhörda krigsåmnen, som kunna utlösa sig i ett nytt världskrig, om icke Europa tager skeden i vacker hand, allt detta står fortfarande hotande och mörkt över Genèveprotokollet.

Slutligen är protokollet för oss svenskar en ganska svår anfäktelse. Det betyder, att vi skola övergiva vår neutralitetspolitik. I stället för att icke vara med i något krig, skola vi nu vara med i alla krig. Protokollet vill visserligen förekomma detta genom att söka göra krig omöjliga, vilket ju rättvisligen måste medgivas. En annan fråga är dock, om dessa förhoppningar också komma att gå i lås.

Med dessa ord har jag icke velat taga någon bestämd ståndpunkt till Genèveprotokollet. Här gäller det liksom i många andra fall, att då man icke kan vinna något fullkomligt utan endast har att välja mellan två onda ting, man väljer det minst onda. Den saken skall jag därför vid detta tillfälle icke gå in på.

Nu sade generalstabschefen herr Hammarskjöld, att varje folk, som vill leva, måste i våra dagar bestå sig med ett härväsende. Men, herr Hammarskjöld, det bör sägas särskilt i dessa tider, att ett folk lever icke ens allenast av bröd och allra minst av ett härväsen. Vad betyder detta påstående? Det betyder i själva verket ingenting annat, än att vi skola leva på randen av en vulkan fortfarande. Vi ha fått härväsen, som man utifrån kommer att inbjuda oss att begagna, när helst man behöver det på andra håll, och som man inifrån kommer att locka oss att begagna när helst man tycker, att konjunkturerna äro lämpliga. Därtill kommer att härordningen fortfarande uttömmar våra ekonomiska resurser och lägrar sig såsom en nattfrost över vårt andliga liv.

Vårt frejdade s. k. neutralitetsvärn, som icke kommit till begriplig användning sedan 1810, vad har det egentligen betytt i detta land? Jo, det har utnyttjats till en intensiv agitation för att använda det till, 1855 anfallskrig mot Ryssland, 1864 anfallskrig mot Preussen och Österrike, 1905 anfallskrig mot Norge och 1915 och 1916 anfallskrig mot England, Frankrike och Italien. Man kan verkligen säga, att vår härordning varit mångsidig i sina innersta benägenheter.

Det så kallade försvaret betyder en anhopning av brännbara ämnen i allra

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.

(Forts.)

högsta grad, ett medspel i den militära häxdans med de oerhörda äventyr, som just därav följa för vår existens, vår ekonomi och annat. Skola vi obönhörligt vara med i den ruljansen, då får jag säga, att jag förstår militärerna, som mena att man icke kan få för mycket, och att man därför icke kan gå med på mindre än 1914 års härordning. Det är åtminstone ett redbart tal. I detta sammanhang vill jag begagna tillfället erinra, att jag, så vitt mitt sunda förstånd säger mig, till fullo instämmer i herr Hammarskjölds yttrande, att infanteriet måste vara försvarets kärnpunkt. Vad i all fridens namn skola vi kunna utträtta med våra flygskepp i fria luften och våra stackars pansarfartyg efter våra ofantliga kuster? Vad kunna de stå emot? Om ett anfall kommer, så blir det av en ofantlig övermakt, som behärskar luften och havet. Vårt luft- och sjöförsvaret blir skrot på ögonblicket, det kan åtminstone befaras. Skola vi kunna reda oss, så blir det väl företrädesvis genom guerillakrig med begagnande av terrängen och egna operationsbaser. En främmande inkräntare är ovan vid terrängen och har ofta för litet folk att sätta in på en punkt i saknad av det omedelbara sambandet med sina egna operationsbaser. Hela denna svindel med flygvapnet och flottan, som förmenas bära uttränga infanteriet, vill alltså även jag betacka mig för.

Under sådana förhållanden frågar man sig: finnes det inga bättre utvägar, erbjuda inte den mänskliga erfarenheten i historien och den nuvarande situationen några bättre utvägar? Jo, det finnes bara en utväg, och det är människornas avväpning, det är avrustningen. Då skapas plats för andliga värden, och det har blivit sagt, att det andliga är det mest praktiska. Vi giva ett föredöme, som alla vänta på, och det kommer, föreställer jag mig, att skydda oss mycket mer än denna äventyrliga härordning. Riskerna bliva mindre i alla avseenden och sanningens makt nalkas oss omsider.

Men jag övergår nu från de utrikespolitiska förhållandena och krig med utrikes makter till de inre förhållandena. Varför äro vi så oroliga? Varför ropas det på härväsen från alla partier och överallt? Frukta vi att bli erövrade av en främmande makt som folk blevo under Napoleons tid? Nej har propositionen sagt, och med rätta. Vad står då på?

Från borgerligt håll — nu tycker jag att vi allesammans äro borgerliga i högsta grad, det beror bara på hur mycket man har i portmonnän för tillfället — man har, säger jag, från borgerligt håll sagt, vid skilda tillfällen starkt betonat, att vi måste ha en härordning icke minst för att upprätthålla ordningen i landet, d. v. s. till mötande och uppgörelse av sociala konflikter, som hota i vår tid. På den socialdemokratiska kongress, som föranledde utbrytningen av det vänstersocialistiska partiet, främst på grund av meningsbrytningar i militärfrågan, framhölls från majoritetens sida och om jag ej missminner mig just av vår nuvarande statsminister, att vi behövde ett försvar »till skydd för en socialdemokratisk stat». Och kommunisterna förmena, att de behöva militarism för att försvara de kommunistiska principerna och världsrevolutionen. Således, överallt behöver man ett militärväsende för att begagna det för sina egna intressen. Det är nog däri den största faran nu ligger. Man oroas av arbetarklassens sociala frammarsch, icke på det politiska området, ty där blir den mer och mer ofarlig, men på det ekonomiska området. Där går den opolitiska fackföreningsrörelsen obevekligt fram på egna linjer, hur demoraliserad den politiska framryckningen än är, och det är detta man fruktar. Jag umgås ju mest med och har min gärning bland högkonserverativa kretsar, och från den bättre hälften av denna mänsklighet, d. v. s. kvinnosidan, mötes jag ofta av utropet: »Men snälla borgmästarn, vi måste väl ha en stark härordning. Tänk bara på rödgardisterna!» Nå, det där har förmodligen varit i säck, innan det kom i påse. Men detta är i alla fall en utbredd förnimmelse, och då är man inne på inbördeskriget. Frågan gäller således icke erövringskrig i den gamla bemärkelsen, utan

inbördeskrig i en stat. Skulle ryska röda armén här vilja och kunna blanda sig i spelet, så är det icke för att erövra staten utan för att där hjälpa den ena sidan av de stridande.

Då jag för min del aldrig tror, att vapnen kunna uträtta något annat än att fördumma världen, uppskjuta utvecklingen, förråa sinnena, och att krig därför under inga förhållanden är något önskvärt, så anser jag det även ur den synpunkten lyckligast för varje land att ha så liten vapenmakt inom sitt område som möjligt, vilken skulle kunna tagas i bruk för sådana ändamål.

För övrigt gör denna hypnos, som nu gripit svenska folket och alla partier utan undantag, att våra gamla ideal om avrustning och fredsrörelse blivit avförda från den politiska dagordningen i bägge kamrarna. Då vill jag i alla fall säga, att detta enligt min mening är en ärftlig belastning, med vilken vi hava att dragas, det är en tvångsföreställning, det betyder militärväsendets införlivande med staten såsom en legitim institution för alla tider.

Vad innebär nu uppriktigt talat hela denna proposition? Den är inte annat än en framställning om en kolossal expropriation utan ersättning av svenska folkets ägodelar, av dess kroppar och själar. Jag har nu de senaste dagarna suttit i andra lagutskottet, och där ha vi kämpat som på kniven bara för norrlandskommitténs lilla förslag om återförvärvande från de norrländska bolagen och skogsspekulanter av de odlingslägenheter med litet skog som ha gått ifrån allmogen. Norrlandskommitténs konservativa och liberala majoritet föreslog en expropriationslag såsom yttersta stöd för detta vällovliga ändamål. Tro ni, att förslaget vann den allra ringaste anklang, ehuru det bara skulle användas som ett yttersta medel att framtinga rimliga frivilliga uppgörelser och kontroll? Hela högern, hela bondeförbundet, alla nyliberala, alla frisinnade enade sig som en man mot denna lilla komplettering av de sociala verktygen, väl behövligen i dessa tider, då folket tränges om brödet, då emigrationsmöjligheterna försvinna. Det ville man inte vara med om, ty äganderättens helgd är det förnämsta. Inför denna tragedi vill jag bara fråga: varför vilja just dessa partier däremot den expropriation det här gäller? Och hur kommer det sig, att de finna allesamman, att det härvidlag är för litet uttaget av svenska folket till och med enligt den nu framlagda propositionen. Allesamman! Herr Ekman också!

Först möta alla miljoner, som skola kastas ut till dessa improduktiva utgifter, som vi nu ha haft ända sedan år 1810 utan någon nytta. De skola fortfarande utgå till ofantliga belopp. Summorna äro ju förresten inte definitivt angivna. Det tillkommer också ersättningar till städer, som lockats till stora utgifter för att skaffa plats för regementen med mera dylikt, belopp, om vilka vi inte ha någon föreställning, men som naturligtvis äro det rättmätigaste i hela denna proposition.

Vi exproprieras också folket utan ersättning. Det vill säga inte det högre befälet, ty det rekryteras på frivillighetens väg, får full anställning och tillskapar ett nytt levebröd för de klasser, från vilka befälet nu utgår. Men det stora folket, för vilket man inte vill exproprieras tillbaka några små odlingslägenheter i dess stora fattigdom, det tar man tvångsvis ut gladligen med hull och hår, med kropp och själ för det här ändamålet.

Och studenterna, de exproprieras i dubbel måtto, alla de, som avlagt studentexamen, de flesta med stora bekymmer och med skulder ända upp till takåsen, höll jag på att säga. Dessa människor skola nästan göra en dubbel värnplikt och utan annan ersättning än att de för tillfället få föda och kläder. Och varför? Enligt försvarsrevisionens förslag bland annat och särskilt därför att det var så dyrt att skaffa befäl på annat sätt, och det är väl också huvudgrunden till det nuvarande förslaget. Man skall med andra ord lägga på dessa till större delen fattiga intellektualister att bära den ekonomiska bördan för att riksdagen skall få skryta inför folket med en falskeligen nedsatt utgiftspost i budgeten. Vill man exproprieras studenternas tid och arbetskraft, så bör man verkligen också

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*

(Forts.)

i gengäld betala deras skuldräntor under tiden, det är det allra minsta, och vidare ersätta dem enligt vanlig markegångstaxa för det arbete, som de på detta sätt utträta. Här har talats vackert om att de kunde verka i någon mån som föredöme och att det var ett efterföljansvärt offer från deras sida. Att studenterna, som ägna sig åt andlig kultur, skola tvingas att skola sig mer än andra i den militära kulturen, som ej är eller kan vara annat än en okultur, bör väl ej vara en lämplig uppfostran och är det ett föredöme att fästa sig vid? För övrigt, studenterna avsky den här extra värnplikten utom några få undantag med rika pappor. Alla andra avsky den i högsta grad, det är sanningen och ingenting annat. Det är ett oerhört ingrepp i den personliga friheten, en skamlig expropriation utan ersättning, hänsynslöst!

Nå, staten nöjer sig inte med allt detta, utan den exproprierar också utan ersättning i stor utsträckning de värnpliktigas förvärvsmöjligheter i livet. Det har visserligen utfärdats en stackars liten lag, som skall förbjuda, att värnpliktiga avskedas av sina arbetsgivare. Den är så vanmäktig, att det är riktigt synd om den lilla lagstumpen. Därför har riksdagen år 1916 skrivit och begärt något värdefullare. Men när sedan saken kom tillbaka förra året i anledning av en motion av mig, sades det av utskottet, att detta möter sådana svårigheter, att det verkligen kan ifrågasättas, om man kan göra någonting. I motionen hade detta ock framhållits. Detta tog herr Wigforss glädjigen upp i debatten och replikerade, att utskottet ej föreslagit något därför att det inte kan göras någonting. Med andra ord, 1916 års riksdagsskrivelse blev på detta indirekta sätt avförd från dagordningen. Men har man rätt att ta ifrån de värnpliktiga också deras förvärvskällor och släppa ut dem i stort antal efter fullgjord värnplikt som frigivna fångar, så visar det, att värnplikten är källan till det onda och att även detta missförhållande inte kan upphöra annat än genom värnpliktens avskaffande.

Vidare får man också — det har propositionen inte rört det ringaste vid, såvitt jag kunnat finna — taga hänsyn till det äventyrande av de värnpliktigas hälsa, som äger rum. I många fall bli de krymplingar för livet eller ådraga sig svårt men på grund av den hänsynslöshet, som utövas vid värnpliktsövningar. De anses böra övas att strapatsera för kriget. Om då några stupa eller såras gör ju inte så synnerligen mycket, i krig blir manfallet ännu större. I detta fall är befälet av olika beskaffenhet, men det händer, att de värnpliktiga få gå med våta fötter hur länge som helst utan att byta skodon, de få ligga på bara marken under kalla nätter, de få färdas i boskapsvagnar på järnvägarna i den starkaste köld, varvid det ett par gånger t. o. m. inträffat, att de frusit fast vid väggarna o. s. v. Det är givet, att detta måste ofta lämna spår efter sig. Ledgångsreumatism är en vanlig avkastning till folkets fromma av den här värnpliktshistorien.

Nu sades från herr Wigforss under debatten i första kammaren, förra året, att det kan hända, att detta är något att taga fasta på. Herr kultusministern småler medlidsamt. Men jag vill säga, att han, som representerar de andliga värdena, borde särskilt fästa sig vid och föra talan för dessa synpunkter, som jag till herr kultusministerns benägna beaktande velat framföra. Men om dem finns ingenting nämnt i den kungl. propositionen.

Så ha vi den olyckliga frågan om musiken. Det framhölls förra året, att man ej borde avskaffa den enda kulturinsats, som landet egentligen har i den militära ordningen, nämligen musiken, som folk gläder sig över. Det gives visserligen till och med pacifister, som absolut vilja ha bort militärmusiken, därför att den gör militären populär. Jag går inte så långt, utan tycker, att den bör vara kvar, men omvandlad till en institution på åttonde huvudtiteln för det svenska folkets och särskilt landsbygdens fromma inom vårt musikliv. Denna tanke vaan i alla fall sådan anklag, att jag sent på natten efter

försvarsdebatten vid förra riksdagen och i en uttröttad kammare lyckades få 51 röster med mig från alla partier, och man kom t. o. m. fram till min plats och vecklade upp sina röstsedlar för att visa, hur man behjärtat denna föraktade sak. Om en sådan sak står för folket ute i landet ingenting att läsa i tidningarna annat än i spaltparaden, och där fick man överallt se herr Lindhagen gå i spetsen för musiken, fördrivande fienden. Men det var inte fienden det var fråga om, utan om bibehållandet av en kulturinstitution för folket. Men så länge pressen anser sig icke ha någon annan uppgift i en ingalunda oviktig, men av de makthavande obeaktad fråga, än att fördumma folket, hur skall det då någonsin kunna uppstå något förstånd hos detta folk?

Slutligen saknar jag i den kungl. propositionen frågas tvillingbroder, nämligen aktionen för fredsfrågan, en revision av folkförbundet i många betydelsefulla avseenden, och åtskilligt annat. Med allt detta skall man så småningom syssla i Genève, förmodar jag. Men folket, folket kan inte göra något i Genève och det är ej mycket bevänt med er aktion, om ni inte bakom har en folkmening, som uttryckligen anger vad målet är. Endast på en folkmening med ideal kunna ni grunda en avsevärd framrykning med utsikt till betydelsefull framgång. Vad jag har emot den nuvarande politiken är, att man tror sig genom kompromisser och genom att tuga om nödvändigheterna kunna vinna något. Jag tycker visserligen, att man inte bör försöka sig på det omöjliga och köra huvudet i väggen, men det bör finnas en ledstjärna; och i motiven till våra handlingar bör den på ett strålande och medryckande sätt komma till synes. Nu liksom förra året saknas i propositionen en sådan förhoppning och vägledning.

Jag vill således, herr talman, nu bara sluta med att säga, att jag vidhåller min och ett mycket stort antal svenska medborgares opraktiska uppfattning, att det för oss mest praktiska vore att med något inslag av gammalt vikingalynne gå fram i världen för människornas avväpning och ett nyfött, *verkligt* folkförbund.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skulle, herr talman, egentligen icke ha uppträtt i denna diskussion, då det vid sammanträdet början förrättade valet av särskilt utskott giver mig tillfälle att deltaga i den förberedande behandlingen av detta ärende vid årets riksdag. Men det har förekommit här ett par yttranden av den art, att jag anser dem påkalla några anmärkningar från min sida.

Jag ber då först att få säga, att här har förekommit dels från håll, där man är motståndare till propositionen, och dels från en anhängare till densamma, det uttalandet, att regeringens förslag finge betraktas, icke såsom ett adekvat uttryck för regeringens egen uppfattning om vad nu lämpligen borde beslutas i avseende på vår försvarsrustning, utan mera och kanske enbart såsom ett resultat av hänsynstaganden till möjligheten att genomföra förslaget i fråga. Jag kan väl förstå, att såväl ett politiskt parti som en regering kan vid slutbehandlingen av ett ärende och för att få en lösning till stånd nödgas gå med på förslag, som icke täcka partiets eller regeringens ståndpunkt. Man kan tvingas att därvid godtaga åtskilligt, som man i grunden ogillar. Men jag utgår ifrån, att så icke är fallet med ett förslag, som utarbetats av en regering i form av proposition, och som framlägges inför riksdagen som en grundval för ärendets behandling. Om i ett sådant förslag inginge ett dylikt hänsynstagande till möjligheten att lösa frågan med fränsende av den egna uppfattningen om vad som i föreliggande fall kan vara riktigt och lämpligt, då bleve ju initiativrätt och maktutövning i regeringsställning icke medel för realiserande av vad man anser vara rätt, utan då bleve ju dess innehav mål, därvid man, för att tillgodonjuta dessa möjligheter i fortsättningen, anpassade

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)

sig efter yttre förhållanden, och låte hänsyn därtill sakligt förändra sina framställningars innebörd. Då jag är övertygad om att detta icke varit regeringens betraktelsesätt, utan då jag utgår ifrån att propositionen motsvarar vad regeringen funnit i sak vara skäligt, lämpligt och riktigt i föreliggande fall, tillåter jag mig sålunda, i motsats till ett par förut uppträdande talare, betrakta propositionen såsom ett resultat av den förnyade och mera ingående prövning av försvarsproblemet, som den nuvarande regeringen sedan sitt tillträde haft tillfälle att ägna denna sak.

Från denna utgångspunkt, herr talman, är det givetvis tillfredsställande för mig att finna, att i åtskilliga av de punkter, beträffande vilka vid den tidigare behandlingen av försvarsfrågan strid rått mellan den uppfattning, till vilken jag anslutit mig, och den, som den nuvarande regeringens medlemmar — då i oppositionsställning — förfäktade, att, säger jag, i åtskilliga av dessa punkter denna förnyade prövning enligt ministärens nu framlagda förslag givit ett med mina meningsfränders och min egen uppfattning sammanfallande resultat. Detta gäller då icke blott frågan om arméfördelningarnas och truppförbandens antal, det mest uppmärksammade momentet, utan också en hel del andra punkter, det gäller exempelvis frågan om övre Norrlands trupper och Gotlands trupper, det gäller frågan om infanteribesättning på våra kustbefästningar, det gäller frågan om utrangering av fartyg, det gäller frågan om Stockholmsstationens betydelse i förhållande till Karlskronastationen, det gäller frågan om Älvsborgs fästnings bibehållande m. fl. spörsmål. Och det är med tillfredsställelse jag här konstaterar, att denna förnyade omprövning av problemen fört regeringen fram till en ståndpunkt, som i stort sett synes mig vara godkännbar. Mitt totalintryck av regeringens framställning är sålunda, att den ram, regeringen här uppdragit för frågans lösning, i det föreliggande läget erbjuder den starkast motiverade lösningen.

Nu har herr Trygger här i dag anfört, att det avgörande för årets behandling av denna fråga bör vara, huruvida icke ett uppskov är påkallat av vad som inträffat sedan föregående år, då samma fråga behandlades. Han kunde givetvis icke komma ifrån att den då sittande regeringen — hans egen — mycket starkt understrukt behovet och önskvärdheten, ja, nödvändigheten av en skyndsam lösning. Herr Trygger måste sålunda för att komma fram till en annan ståndpunkt än den han då företrädde göra gällande, att vad som senare förekommit vore av den beskaffenhet, att det motiverade ett uppskov med frågans lösning, och att man därför nu icke borde gå till en sådan. Det angivna huvudmomentet därvid var tillkomsten av Genèveprotokollet. För min del måste jag säga, att med allt beaktande av denna omständighet, så förefaller den mig icke utgöra tillräckligt skäl för ett uppskov. Ingen vet i detta ögonblick vad Genèveprotokollet i ett eventuellt omformulerat skick kommer att innebära. Att man skulle uppskjuta lösningen här i landet av frågan om vårt försvar med hänsyn till en så vag sak som Genèveprotokollet i detta ögonblick faktiskt är, synes mig icke vara lämpligt. Och för övrigt kan det ju sättas i fråga — och jag vill för min del gärna ställa mig på den ståndpunkten — om man icke bättre kan bedöma Sveriges ställning till det nu föreliggande eller ett eventuellt omformulerat Genèveprotokoll, sedan man tagit position här i landet till frågan om vilka försvarskrafter som äro förenliga med vår ekonomiska och finansiella utrustning och våra möjligheter i övrigt. Från denna utgångspunkt kan spörsmålet te sig — och ter sig för mig — rakt motsatt emot vad herr Trygger på den punkten gjorde gällande. Och om herr Trygger verkligen tänker igenom den paragraf i det nu föreliggande Genèveprotokollet om de militära förpliktelseernas innebörd, som han uppläste, tror jag han skall få bekräftat, att den ståndpunkt jag nu gjort gällande har åtskilligt för sig.

Jag vill nöja mig med att stanna här. Jag vill blott säga till herr Hammar-

skjöld, när han manar fram bilden av Sveriges nedskrivning av sitt försvar nu som en rent av föraktlig åtgärd, ett krypande bakom andras rygg, att jag icke kan förena mig med honom i denna hans uppfattning. Nog är det väl ändå så, att man utan att i någon mån drivas av ett dylikt betraktelsesätt har rätt, ja, också skyldighet, att beakta en sådan faktisk omständighet som den, att vår tidigare stora, fruktade granne österut dock fallit sönder och avskalat en hel mängd småstater och att dessa delvis ligga emellan honom och oss. Detta är väl ett sådant faktum, som man icke kan bortse ifrån, även om man icke i någon mån vill på obehörigt och föraktligt sätt profitera av denna omständighet. Det är, som sagt, ett enkelt faktum, som man, såvitt jag förstår, icke kan se bort ifrån, när det gäller att i denna fråga komma fram till en lämplig och rimlig lösning. Jag betraktar — och jag tror, att även mina partivänner i detta avseende äro av samma mening som jag — den föreliggande propositionen som en användbar utgångspunkt för ett allvarligt försök till lösning av denna fråga i år, en lösning, som markerar vårt folks föresats att leva, men som därvid på ett klokt sätt avväger möjligheten av militär utrustning mot de hjälpmedel och uppehållskällor, som ett folk för sitt liv ju måste räkna med nu och i fortsättningen.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Herr Fehr: Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet hade vänligheten att söka bemöta min i förbigående gjorda erinran, att de reservfördelningar, som förekomma i propositionen, vore att förlikna vid en vacker etikett, som lider av det felet, att det icke finnes något i flaskan, och herr statsrådet försökte argumentera för den uppfattningen, att det dock finnes något däri. Ja, men vill man hävda, att det finnes något där — dessa på indragningsstat varande officerare — så får man väl ändå medge, att det är hål i botten på flaskan. Jag begärde emellertid ordet för att framställa en fråga med avseende på studenternas utbildning. Herr Lindhagen har rätt i att den nuvarande utbildningen av många studenter är avskydd, men jag tror, att man bör tillfoga, att denna känsla till stor del beror på det sätt, på vilket våra militärer organiserat utbildningen hittills, ett sätt, som, efter mitt förmenande, är ett av de grävsta felgrepp, som våra militärer begått.

Jag gjorde mig nyss till målsman för den uppfattningen, att den nuvarande propositionen går i dessa föregående anordningars fotspår och är att betrakta såsom en ytterst olämplig anordning både med hänsyn till studenternas och till försvarets intressen. Herr statsrådet förklarade, att frågan varit föremål för många och långa överläggningar, men han framlade, såvitt jag kunde fatta, icke ett enda sakligt skäl, varför man skulle kunna reflektera på den i propositionen föreslagna utbildningstiden för värnpliktiga studenter. Han nämnde emellertid, och därav föranledes min fråga, att det gjorts ett uttalande av studenter till förmån för det i propositionen föreslagna systemet. Jag har för min del visserligen icke i första hand ansett det nödvändigt att tala med studenter om deras uppfattning angående detta system, därför att jag utan vidare har utgått ifrån att det icke kan tänkas, att det finnes någon, som kan anse det lämpligt. Jag har talat med åtskilliga i alla fall men icke lyckats hitta någon, som sagt sig kunna anse regeringens förslag i detta avseende lämpligt. Tvärtom hava de omdömen, som fällt, varit skarpare än det jag nyss här tillät mig fälla. Jag ber med anledning därav få fråga herr försvarsministern — jag ser, att han tyvärr icke är närvarande i kammaren nu, så jag får väl rikta min fråga till regeringen här närvarande ledamöter — om dessa studenter äro föreställda för regeringens övriga ledamöter och i så fall, i vilken form, när och med vilket resultat denna fråga ställts till dem?

Herr statsrådet Wigforss: Herr talman! Jag skall be att få omedelbart svara på herr Fehrs sista fråga.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

Det svar från studenterna, som försvarsministern åsyftade i sitt anförande, var det svar, som studenterna gävo i praktiken år 1920, då vi genomförde det nuvarande provisoriet. Då de ställdes i valet mellan att få avbryta sin värnpliktstjänstgöring för att få en hel termin att kunna arbeta på, då valde de i stället praktiskt taget, tror jag, allesamman, att få fortsätta sin värnpliktstjänstgöring för att komma fram så att säga till ett slut så fort som möjligt.

Jag skall tillägga, att jag personligen haft tillfälle att vid ett av våra universitet föra mycket ingående diskussioner i denna fråga med studenter i värnpliktsåldern och att resultatet av detta resonemang praktiskt taget har varit det, att de icke ha kunnat ena sig om någon som helst linje såsom den bästa möjliga. De hava svängt fram och tillbaka mellan de olika möjligheterna, vilka alla förefallit dem tämligen oacceptabla. Den enda fasta punkt, jag kunnat finna, är den, att man fullständigt enhälligt avvisat den lösning, som jag för min del från början trodde skulle vara den lämpligaste och som jag misstänker, att herr Fehr också anser skulle vara den lämpligaste, nämligen att de skulle kunna fördela denna övningstid på ett antal ferier, så att terminerna skulle kunna lämnas såvitt möjligt ograverade. Denna ifrån icke-studentsynpunkt närmast till hands liggande utväg föreföll dessa studenter vara den minst godtagbara.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Klefbeck gjorde gällande, att jag i mitt anförande visat brist på argument. Jag tror, att denna erinran ifrån herr Klefbeck kan bero därpå, att han icke uppfattade de ord, med vilka jag började mitt anförande. Jag hänvisade nämligen i dessa till de yttranden, vilka voro avgivna av de militära myndigheterna och framhöll, att vad jag nu ämnade säga hade till syfte att i någon mån lämna en allsidigare belysning av här föreliggande spörsmål.

Herr statsrådet Wigforss har även riktat ett par erinringar emot mitt anförande. Han berörde först de citat ur den finska pressen jag anförde. Jag hade tidigare i mitt anförande framhållit, att Finlands och randstaternas såväl förmåga som benägenhet att utgöra ett skydd för Östersjön och därmed även för oss kunde bli beroende av det sätt, på vilket Sverige ordnade sitt försvar. Citaten ur finska pressorgan hade till syfte att visa, att på vissa håll i Finland en dylik uppfattning gjorde sig gällande. Jag hade icke någon anledning att för egen del taga ställning till dessa yttrandens lämplighet och förklarade icke heller mitt gillande av desamma.

Herr statsrådet Wigforss riktade även erinringar emot de synpunkter jag framhållit i fråga om en jämförelse emellan härorganisationen i Sverige och i vissa andra medelstora och mindre stater. Jag gjorde i det avseendet gällande, att man icke utan vidare borde taga försvarsbudgetens slutsumma, omräknad i guldvaluta, till utgångspunkt för jämförelse, emedan detta kunde bliva missvisande. Jag hyste den uppfattningen, att i länder med deprecierad valuta man inom statsförvaltningens olika områden i allmänhet får mera för ett visst belopp än i ett land med hög valuta. Om man skulle önska anföra något exempel såsom stöd härför, kan hänvisas till den löneskala, som tillämpas till exempel i Finland, och den löneskala, som tillämpas i Sverige. Vid en jämförelse mellan två organisationer kommer man till ett bättre resultat, om man icke utgår från budgeten omräknad i guldvaluta, utan i stället ser på och bedömer försvarsanordningarnas effektivitet.

Det är för övrigt naturligt, att om man har en lång värnpliktstjänstgöring, till exempel en första tjänstgöring på ett år och därutöver, detta kan leda till besparingar i budgeten, emedan man med värnpliktige kan ersätta fast anställd personal och för återstående fast anställd personal får ett år eller därutöver såsom värnpliktstjänstgöring.

I samma mån man bygger en härordning mer eller mindre på fast anställning, måste man hålla den fast anställda personalen effektiv och är tvungen att betala enligt läget på arbetsmarknaden. I en milisarmé blir förhållandet ett helt annat. En milisarmé lämnar icke ersättning för det mera kvalificerade befälet i form av värnplikt.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Herr Bårg: Herr talman! Jag hade icke tänkt besvara kammaren med att yttra mig i denna fråga, då jag, i likhet med herr Ekman, lär komma i tillfälle att vid den förberedande behandlingen i utskottet framhålla vad jag tilläventyrs har för uppfattning, men herr Ekman inlät sig på en liten tolkning av innebörden utav det föreliggande regeringsförslaget av den beskaffenhet, att det kanske berättigar mig till att säga några ord.

Herr Ekman utgick — förstår jag — från herr Klefbeck's yttrande och sade, att han antog, att det föreliggande förslaget vore ett fullständigt uttryck för regeringens egen uppfattning i den föreliggande frågan, således utan påverkan av hänsyn till möjligheten att genomföra förslaget. Det tillkommer naturligtvis icke mig att här söka tolka regeringens uppfattning i denna fråga, och det skall jag ej heller säga ett enda ord om. Jag vill emellertid ha sagt, — och det är väl allom uppenbart — att skiftningarna inom de olika partigrupperna likväl äro så pass stora, att det knappast lär vara möjligt att t. o. m. i rätt trånga kretsar få fram en mening, som helt och hållet i alla detaljer täcker vad den ena eller den andra inom gruppen önskar. Är detta förhållandet inom en grupp måste det bliva så mycket mera framträdande om hänsyn skall tagas till meningarna inom flera grupper. Och även om ett sådant förslag, som är resultatet av en kompromiss, framlägges redan från början, vilket herr Ekman ansåg uteslutet, så är det — åtminstone i denna fråga — icke något nytt för riksdagen. Man behöver ej heller gå långt tillbaka för att finna belägg härpå. Jag tror mig nämligen ha skäl att misstänka, att det Tryggerska förslaget, som behandlades vid föregående års riksdag, icke heller var ett fullt adekvat uttryck för vad den regeringen själv ansåg vara det önskvärdaste i fråga om försvarsfrågans lösning. Jag föreställer mig, att även den regeringen fann sig påverkad av en känsla av önskvärdheten att åstadkomma någonting, som kunde resultera i ett avgörande i riksdagen. Jag föreställer mig också, att om den politiska grupp, vars talan herr Ekman för, skulle ärligt sträva efter att åstadkomma en lösning av försvarsfrågan, det icke gärna skulle vara möjligt eller anses lämpligt att komma med ett förslag, ens från herr Ekman själv eller hans grupp, som vore ett adekvat uttryck för uppfattningen hos honom eller inom den gruppen. I de flesta fall strandar ett sådant strikt fasthållande vid egna eller partisynpunkter på omöjligheten att komma till en verklig lösning, och när man så väl känner till läget inom den beslutande församlingen, som man gör efter allt vad man provat på detta område, synes det mig, att man skulle handla i fåvitsko, om man envist bete sig fast vid en bestämd uppfattning utan hänsyn till möjligheten att samla så pass många omkring förslaget att det kan lända till ett resultat.

Det må tillåtas mig att säga, att för min personliga del skulle jag ha önskat, att denna försvarsproposition hade föregåtts av samma inledning som den, som fanns i den socialdemokratiska försvarsmotionen föregående år, nämligen ett betonande av, att det här var mindre fråga om att tolka en genomsnittsuppfattning inom partiet än att åstadkomma ett samlande förslag. Det anses väl dock icke lämpligt att börja en proposition med en dylik inledning, och det förstår jag, men det lär väl ej gärna gå att dölja den stad, som ligger på ett berg, och att ändå tanken på möjligheten att få frågan löst ligger bakom det mått, man lagt på själva frågan.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.*
(Forts.)

Jag tillät mig nyss säga, att t. o. m. den Tryggerska regeringen nog fann sig påverkad av denna känsla, och det visade sig också sedan, då förslaget av riksdagen förkastades, att herr Tryggers regering fick benyttja sig av all den intelligenta anpassning, som var denna regering möjlig, för att kunna något så när gardera sig mot det klander, som från de egna leden uppstod till följd av regeringens ställning till försvarsfrågan, vilket ställningstagande, såvitt jag fattat det riktigt, dikterats av önskan att söka samla så många viljor omkring det föreliggande förslaget, att det skulle gå att ro det i hamn till fromma för land och folk ur den regeringens synpunkt. Om det tilläventyrs, herr Ekman, därför skulle vara på det sättet, att även den nu sittande regeringen tagit hänsyn till dessa möjligheter, så är det säkerligen icke något så enastående fall och säkerligen icke heller olämpligt, att så skett.

Jag skulle vilja sluta med att säga, att med de politiska grupperingar, som här finnas, där man med tämligen stor säkerhet på förhand kan räkna ut möjligheten för det föreliggande förslagets genomförande, låt vara efter den granskning och efter de smärre detaljändringar, som möjligen kunna befinnas påkallade, med de konstellationer, som finnas, säger jag, synes det mig, som om det skulle vila ett ganska stort ansvar på det fåtal, som nu har avgörandet i sina händer, för att ännu en gång låta Sveriges folk vänta på den lättnad i de betydande försvarsbördorna, som genomförandet av föreliggande förslag ändock skulle innebära. Ingen kan begära, att vare sig en enskild person eller en partigrupp skall sträcka sig utöver det rimliga. Men om vi äro besjälade av den känsla, som herr Ekman gav uttryck åt i de sista ord, han yttrade i sitt förra anförande, synes det mig, att man med frångående av en strängt principiell ståndpunkt i övrigt — och hur dessa ståndpunkter växla även inom den partigrupp, jag tillhör, ha vi nyss fått tydligt belägg på genom herr Lindhagens yttrande, vilket gav uttryck åt stämningar, som säkert icke herr Lindhagen är ensam om och med vilka jag starkt sympatiserar — jag säger, att oavsett vilken principiell ståndpunkt vi än intaga, synes mig det nu föreliggande förslaget anvisa vägen för lösning av en realfråga för dagen, även om anslutningen till det samma kräver betydande jämkning av den egna principiella uppfattningen. Det synes mig också värt att göra ett litet offer, om man får använda det uttrycket, i fråga om principerna för att åstadkomma vad som är möjligt att ernå i fråga om kostnadsminskning liksom ett rimligare och lämpligare försvarsväsen än det nu rådande provisoriet med all dess oformlighet, så sondertrasat som det är och likväl dragande så stora kostnader.

Herr Fehr: Statsrådet Wigforss upplyste, att det uttalande, som försvarsministern åsyftade till förmån för propositionens förslag i avseende på studenternas utbildning, icke var något formellt uttalande utan det uttalande, som studenterna i sak gjort genom att år 1920, när det hade beretts dem en viss valfrihet mellan en delad tre och en sammanhängande linje, välja den sammanhängande. Ja, jag hade verkligen en liten misstanke, när försvarsministern uttalade sig, att det var detta, han åsyftade, men jag ville ej insinuera, att det var detta, han tänkte på, därför att det föreföll mig otroligt, att herr försvarsministern ville jämföra förhållandena då med de förhållanden, som råda vid detta förslags framläggande. Vad studenterna då hade att välja mellan, med de 330 dagarna, som det då gällde, var att antingen fullgöra värnplikten i en följd eller att göra undan tre à fyra månader under den första sommaren och sedan vid nästa nyår börja den andra omgången. Det är självfallet, och det har icke med föreliggande förslag att göra, att studenterna ganska enhälligt valde den sammanhängande linjen framför att få sitt första studieår avbrutet redan i januari eller februari.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till särskilda utskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

*Kungl.
propositioner
ang. försvars-
väsendets ord-
nande m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 65, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;
nr 66, angående garanti för ett obligationslån, avsett att upptagas av Torne och Muonio gränsälvars flottningsförening; samt
nr 68, angående anordnande av oljeeldning å jagarna Wrangel och Wachtmeister.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 23—26 samt första lagutskottets utlåtanden nr 10—12.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion angående begränsning av gift kvinnas rätt att innehava stats-tjänst och allmänt uppdrag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner hänvisades av dessa nr 64 och 76 till bankoutskottet, nr 65, 66, 74 och 75 till jordbruksutskottet, nr 68—70, 73 och 79 till statsutskottet samt nr 77 och 78 till behandling av lagutskott, varemot propositionen nr 72 nu på begäran bordlades.

Herr *Abrahamsson* väckte en motion, nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om avskaffande av riksdagens första kammare och införande av enkammarsystem;

statsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av en undersökning av verkningarna av det i Amerikas Förenta stater gällande rusdrycksförbudet; och

nr 28, i anledning av väckt motion om ersättning åt Gällivare och Överuleå socknar för vissa av en förutvarande landsfiskal förskingrade medel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående höjning av tullen å färska päron och äpplen; samt

nr 14, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för konstgjorda garvningsmedel;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående beredande av rätt till pension åt adoptivbarp till statstjänstemän;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare jämte en i ämnet väckt motion, i vad avser elfte huvudtiteln;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa icke-ordinarie befattningshavare vid Flyinge hingstdepå och stuteri samt Strömsholms hingstdepå;

nr 19, i anledning av väckta motioner om pensioner eller understöd åt vissa i riksdagens tjänst anställda befattningshavare samt änkor efter sådana befattningshavare; och

nr 20, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för obotligt sjuk prästman att före 65-årsåldern komma i åtnjutande av emeritilön; åvensom

första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 8 och 9 §§ i lagen den 25 maj 1894 angående jordfästning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Nilsson, Nils Anton*, under 9 dagar från och med den 5 innevarande månad.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,27 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne februari.

Anmäldes och bordlades

bevillningsutskottets betänkande nr 15, i anledning av väckt motion om obligatoriskt upptagande av särskild avgift för vissa offentliga nöjeställningar;

andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet; och

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion, nr 2, om utredning i syfte att åt hos rikets häradshövdingar anställda, icke rättsbildade biträden bereda förbättrade anställnings- och avlöningsförhållanden m. m.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 63, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående ordnandet av kvinnliga befattningshavares avlönings- och pensionsförhållanden jämte i ämnet väckta motioner.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, angående avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag m. m., hänvisades propositionen, såvitt den rörde avskrivning av förfallen del av statslån till Slite—Roma järnvägsaktiebolag, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 27 och 28, bevillningsutskottets betänkanden nr 13 och 14, bankoutskottets utlåtanden nr 15—20 samt första lagutskottets utlåtande nr 13.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
